



Spreiding van laaggeletterdheid



Inzicht in taal- en rekenvaardigheden per beroep, sector en type werkzoekende.

 Maastricht University

Researchcentrum voor Onderwijs
en Arbeidsmarkt / ROA

Spreiding van laaggeletterdheid

Inzicht in taal- en rekenvaardigheden per beroep, sector en type werkzoekende.

Colofon

Deze publicatie is tot stand gekomen in samenwerking met het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA), Maastricht University. De publicatie is onderdeel van het samenwerkingsprogramma Taal voor het Leven. Dit programma wordt aangeboden door Stichting Lezen & Schrijven en gefinancierd door de Rijksoverheid.

Stichting Lezen & Schrijven
Parkstraat 105
2514 JH Den Haag
070 - 302 26 60
info@lezenenschrijven.nl
lezenenschrijven.nl

INHOUD

Voorwoord	5
Leeswijzer	7
Context	9
Feiten en cijfers	12
Conclusies en aanbevelingen op basis van het technisch rapport	15
Technisch rapport: Spreiding van geletterdheid en gecijferdheid in Nederland naar beroepen, sectoren en type werkzoekende	19
Literatuurlijst	29
Bijlage 1 Rangschikking van beroepen naar bovengemiddeld percentage laaggeletterden en laaggecijferden	31
Bijlage 2 Beroepen: Gemiddelde score geletterdheid en gecijferdheid en percentage laaggeletterden en laaggecijferden per beroep	34
Bijlage 3 Sectoren: Gemiddelde score geletterdheid en gecijferdheid en percentage laaggeletterden en laaggecijferden per sector	41

‘Ik probeerde via de plaatjes de recepten te begrijpen’

‘Welke taken ik heb als keukenhulp? Van alles: snijden, eten afwegen, maaltijden voorbereiden, koffie rondbrengen, kassawerk.

Afrekenen

Vroeger was het omslachtig om mijn werk goed te doen. Afrekenen achter de kassa was heel ingewikkeld. En als ik volgens een recept moest werken, dan probeerde ik maar via de plaatjes die erbij stonden, te begrijpen wat ik moest doen. Op die manier kon ik min of meer achterhalen welke ingrediënten er nodig waren en in welke hoeveelheden. Om eerlijk te zijn: vaak deed ik maar wat en meestal kwam het dan wel goed. Als het me echt niet meer lukte, dan vroeg ik wel eens om hulp. Maar liever niet. Daarvoor schaamde ik me te veel.

Via een vriendin van mijn moeder kwam ik bij volwassenonderwijs terecht, waar ik taalles kreeg. Ik ben nog altijd zo blij dat ik die stap toen heb gezet. Het was een opluchting om anderen te ontmoeten die met dezelfde problemen worstelen als ik. Ik voelde me daarvoor altijd een buitenbeentje, dacht dat ik de enige was.

Zelfstandiger

Nu kan ik beter lezen en schrijven en voel ik me zekerder. Ik kan nu zelfstandiger werken, heb minder hulp nodig, begrijp informatie sneller. En als ik een vraag heb, dan durf ik die te stellen.’

Yvonne Geers (49), keukenhulp in een bedrijfskantine

VOORWOORD

Onze samenleving stelt steeds hogere eisen aan mensen. De wereld wordt complexer en de hoeveelheid informatie die we iedere dag moeten verwerken, neemt toe. Daar komt bij dat we steeds meer zaken alleen online kunnen regelen. Het aantal mensen dat moeite heeft met lezen, schrijven en rekenen - en daardoor ook met digitale vaardigheden - neemt toe. De kloof tussen zij die wel kunnen meekomen en zij die dat niet kunnen, wordt steeds groter.

Om mee te kunnen doen in onze samenleving is het noodzakelijker dan ooit om goed te kunnen lezen, schrijven en rekenen. Dit is ook essentieel voor de positie van mensen op de arbeidsmarkt. Ziekteverzuim en bedrijfsongevallen nemen af en doorgroeimogelijkheden nemen toe als basisvaardigheden als lezen, schrijven en rekenen verbeteren.

In totaal hebben 2,5 miljoen volwassenen in Nederland moeite met lezen, schrijven en/of rekenen. Zo'n 1,8 miljoen mensen zijn tussen de 16 en 65 jaar. Zij zijn laaggeletterd en/of laaggecijferd. Dat heeft directe gevolgen zowel voor werknemers op de werkvloer, als voor de kansen van werkzoekenden op de arbeidsmarkt. Denk aan het opstellen van een sollicitatiebrief, online vacatures zoeken, het lezen van werkopdrachten en veiligheidsinstructies, het maken van schriftelijke overdrachten, omgaan met apps en digitale systemen of het volgen van bijscholing. Tegenwoordig is iedereen nodig op de arbeidsmarkt. Mensen moeten duurzaam inzetbaar zijn. Daarvoor is het belangrijk om te blijven leren en je te blijven ontwikkelen. Ook als volwassene. Het onderhouden en verbeteren van basisvaardigheden (lezen, schrijven, rekenen en digitale vaardigheden) hoort daarbij.

Onderzoeken zijn noodzakelijk om inzicht te krijgen in de doelgroep. Dat inzicht kunnen we gebruiken om laaggeletterdheid en laaggecijferdheid te herkennen en mensen door te verwijzen naar geschikt lesaanbod. In welke beroepen komt laaggeletterdheid veel voor? Dit onderzoeksrapport maakt onderscheid tussen moeite met taal en moeite met rekenen in relatie tot werk. Ten eerste geeft dit onderzoek een gedetailleerd beeld van de mate waarin laaggeletterdheid en laaggecijferdheid een rol spelen binnen verschillende beroepen en sectoren. Ten tweede geeft dit onderzoek weer in hoeverre dit het geval is bij werkzoekenden verdeeld naar opleidingsniveau.

Dit onderzoek helpt ons en onze partners om onze aanpak en ondersteuning nog beter af te stemmen op de mensen waar we het voor doen. Stichting Lezen & Schrijven ziet de aanpak van laaggeletterdheid en laaggecijferdheid als een brede maatschappelijke opdracht. Wij kunnen dit probleem alleen samen oplossen. Iedereen draagt bij aan het verminderen ervan: laaggeletterden zelf, overheden, bedrijven, maatschappelijke organisaties en individuen. Ons doel is om meer maatschappelijke organisaties, werkgevers en professionals te inspireren om ook aan de slag te gaan. Om deze inzet concreet te maken, nemen we in dit rapport aanbevelingen op.

Een gezonde samenleving is een samenleving waarin iedereen meetelt en meedoet. Het zijn de verhalen achter de cijfers, die ons aanmoedigen ons hier blijvend voor in te zetten. Mensen als Yvonne, Dirk-Jan en Ely, die in dit rapport aan het woord komen. Het zijn deze mensen die de strijd met hun onzekerheid, angsten en schaamte aangingen. Zij zijn het die laten zien dat het mogelijk is om ook als volwassene je verder te ontwikkelen. Met als resultaat meer zelfvertrouwen, zelfstandigheid en werkplezier.

Laten we er samen voor zorgen dat iedereen zich op zijn of haar eigen niveau een leven lang kan ontwikkelen.

Geke van Velzen,



Directeur Stichting Lezen & Schrijven



LEESWIJZER EN VERANTWOORDING

Het onderzoek van het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA) is de basis voor dit rapport. Het volledige technisch rapport is te lezen vanaf pagina 19. Voor de duiding, conclusies en aanbevelingen schreef Stichting Lezen & Schrijven de aanvullende hoofdstukken. Waar we gebruik maken van andere gegevens dan die in het technisch rapport, vermelden we de bron. Achterin in de bijlagen staan de tabellen met de indeling van alle beroepen en sectoren naar laaggeletterdheid en laaggecijferdheid.

In de officiële definitie van laaggeletterdheid is zowel moeite met taal als moeite met rekenen meegenomen. In dit onderzoek maken we onderscheid tussen laaggeletterdheid (moeite met taal) en laaggecijferdheid (moeite met rekenen). Daarom gebruiken we in de teksten beide woorden.

De onderzoekers baseerden zich op een onderzoeksmethode waarbij zij data uit het Programme for the International Assessment of Adult Competencies (PIAAC) combineren met data vanuit het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). PIAAC is een grootschalig internationaal onderzoek dat het niveau en het gebruik van vaardigheden onder 16- tot 65-jarigen in kaart brengt (Houtkoop, Allen, Buisman, Fouarge, & van der Velden, 2012). In het PIAAC-onderzoek is Nederland vergeleken met 30 andere landen. PIAAC is een rapport dat één keer in de 10 jaar uitkomt; in 2023 verschijnen er nieuwe data.

De sectoren zijn ingedeeld volgens de door het CBS gehanteerde Standaard Bedrijfsindeling (SBI). Voor het indelen van de beroepen en bedrijven maken we gebruik van de BRC 2014, die ROA en CBS samen ontwikkelden.

Het opleidingsniveau is gecategoriseerd volgens de International Standard Classification of Education (ISCED) verdeling. De ISCED-verdeling biedt de mogelijkheid landen met elkaar te vergelijken. Binnen het technisch rapport zijn de niveaus uit de ISCED-verdeling onderverdeeld in drie categorieën: laag, midden en hoog.

‘Nu kan ik wel de werkinstructies lezen’

‘In mijn jeugd heb ik thuis veel problemen gehad. Daardoor was ik weinig gemotiveerd voor school en spijbelde ik veel. Na de groenopleiding kon ik aan de slag als hovenier. Werken met je handen. Als het echt nodig was om iets op papier te zetten, dan vroeg ik om hulp.

Veiligheid

Maar ik wilde hoger op en daar moest ik voor leren. Toen ben ik begonnen met taallessen. Uiteindelijk heb ik mijn diploma’s gehaald. Nu werk ik als meewerkend voorman. Dat betekent veel meer papierwerk. Bijvoorbeeld urenregistraties bijhouden, veiligheidsprocedures in de gaten houden als we langs de weg werken en werkinstructies van klanten lezen.

Er is een wereld voor me open gegaan. Ik hoef minder te vragen. Voel me zekerder. Voor mijn werkgever ben ik interessanter geworden en ik heb meer verantwoordelijkheden gekregen. Vanuit mijn functie onderhoud ik bijvoorbeeld nu zelf de contacten met opdrachtgevers.

Mijn werkgever vraagt mij geregeld om advies over laaggeletterdheid. We hebben veiligheidsinstructies vertaald naar tekeningen. Ook biedt mijn bedrijf sinds kort naast de gebruikelijke cursussen, zoals EHBO en VCA, op de werkvloer taal- en rekencursussen aan. Collega’s kunnen nu binnen werktijd gewoon op de zaak lessen volgen.’

Dirk-Jan Scharrenburg (39), hovenier

CONTEXT

Voor dit rapport is onderzocht hoe vaak laaggeletterdheid en laaggecijferdheid voorkomt per beroep, sector en type werkzoekende. Deze informatie draagt bij aan het bepalen van een gerichte aanpak van laaggeletterdheid en laaggecijferdheid. Om de urgentie van deze aanpak te laten zien, beschrijven wij in dit hoofdstuk de context op basis van andere studies en onderzoeken, aangevuld met ervaringen en kennis van partners, Taalambassadeurs (ervaringsdeskundigen) en experts van Stichting Lezen & Schrijven.

Ongeveer 2,5 miljoen mensen in Nederland hebben grote moeite met taal en/of rekenen (Algemene Rekenkamer, 2016). Vaak hebben zij daardoor ook moeite met digitale vaardigheden. Zo'n 1,8 miljoen van hen behoort tot de beroepsbevolking (16-65 jaar). Zij beheersen het minimale niveau om volwaardig in de Nederlandse maatschappij te kunnen functioneren niet. Dat niveau is door de overheid vastgesteld op eindniveau vmbo of niveau mbo-2/3 (niveau 2F binnen de Standaarden en eindtermen volwasseneneducatie; Haacke, Jacobs, Jonker, Thijsen, Wijers, & Stelwagen, 2012).

Gevolgen op de werkvloer

Veel werkgevers realiseren zich niet dat ook geschoolde medewerkers laaggeletterd en/of laaggecijferd kunnen zijn. Taal en rekenen zijn onlosmakelijk verbonden met het werk binnen elke beroepsgroep. De invloed van laaggeletterdheid en laaggecijferdheid op werken is dan ook groot (De Greef & Seegers, 2016).

Laaggeletterdheid en laaggecijferdheid zorgen voor hoger ziekteverzuim (UWV, 2017), door een slechtere gezondheid, stress en schaamte. Doordat deze werknemers (en mogelijk ook werkzoekenden) minder goed meekomen, kunnen zij onzeker worden en zich nutteloos voelen. Dit kan leiden tot psychische of medische klachten. Toch zetten zij niet snel een stap om deze problemen op te lossen. Schaamte is hiervan een grote oorzaak. Vaak zijn zij ook niet op de hoogte van de mogelijkheden om hun probleem aan te pakken.

Werknemers die laaggeletterd en/of laaggecijferd zijn, zijn minder productief. Ze werken langzamer en maken meer fouten, doordat ze informatie minder goed en minder snel begrijpen. Bijvoorbeeld bij het lezen en verwerken van bezoekadressen, schriftelijke overdrachten of veiligheidsprocedures. Voor werknemers die specifiek moeite hebben met rekenen, zijn werkplekken met getallen een probleem, zoals prijslabels in de detailhandel (De Graaf & Bos, 2019).

Hoewel er nog maar beperkt wetenschappelijk onderzoek naar is gedaan, lijkt het voorstelbaar dat werknemers die laaggeletterd en/of laaggecijferd zijn een hoger risico op bedrijfsongevallen hebben. Dit omdat de veiligheidsvoorschriften veelal niet op een eenvoudig taalniveau zijn geschreven. Onderzoek toont aan dat het risico om betrokken te raken bij bedrijfsongevallen toeneemt als het opleidingsniveau lager is (Rademakers, 2014). Taalproblemen veroorzaken bijvoorbeeld tien procent van de zware ongevallen in de procesindustrie (Baay, Buisman, & Houtkoop, 2015).

Complexer wordende samenleving

Diverse maatschappelijke veranderingen zijn van grote invloed op werk. Doordat het (kennis)niveau binnen beroepen toeneemt, beroepen inhoudelijk veranderen en

steeds meer mensen hooggeschoold zijn, verandert de arbeidsmarkt. Mensen met een laag niveau basisvaardigheden (taal, rekenen en digitale vaardigheden) krijgen hierdoor een nog kwetsbaardere positie op de arbeidsmarkt (Onderwijsraad, 2019). Volwassenen die moeite hebben met lezen en/of schrijven, hebben meer moeite om een baan te vinden én om deze te behouden (Sijbers, Allen, & van der Velden, 2016). Technologische veranderingen zorgen bijvoorbeeld voor een vervanging van productie- en kantoorwerkzaamheden op laag en middelbaar niveau (Baay, Buisman, & Houtkoop, 2015). Dit beïnvloedt het werk van mensen. Mensen die eerst vooral productiewerkzaamheden deden, krijgen de mogelijkheid meer kantoorwerkzaamheden verrichten.

Maar ook de productiewerkzaamheden die werknemers uitvoeren, kunnen veranderen. Bijvoorbeeld door het gebruik van nieuwe machines waarvoor zij nieuwe instructies moeten lezen. Dit zorgt voor problemen bij mensen die moeite hebben met basisvaardigheden. Het is voor laaggeletterden moeilijk om informatie te vergelijken en om beslissingen te nemen op grond van logisch redeneren als zij de geschreven informatie niet goed begrijpen. Dit kan voor problemen zorgen tijdens bijvoorbeeld vergaderingen of het beantwoorden van een e-mail.

In het bedrijfsleven worden steeds meer processen digitaal. Digitale vaardigheden spelen hierdoor een steeds belangrijkere rol op de werkvloer (Onderwijsraad, 2019). Tegelijkertijd hebben mensen die moeite hebben met taal ongeveer drie keer zo vaak onvoldoende digitale vaardigheden als anderen (Baay, Buisman, & Houtkoop, 2015). Gebrek aan digitale vaardigheden zorgt bijvoorbeeld voor problemen met het gebruik van apps van de werkgever, online ziekmelden of het maken van een cv. Maar ook met het lezen van online veiligheidsinstructies, protocollen en werkopdrachten.

De kosten

De jaarlijkse kosten van laaggeletterdheid en laaggecijferdheid werden onlangs geschat op 1,13 miljard euro per jaar (PwC, 2018). De kosten komen voor de rekening van de laaggeletterden en laaggecijferden zelf, de werkgevers, de zorgverzekeraars en de overheid. De kosten voor laaggeletterden en laaggecijferden zelf komen neer op 575 euro per persoon per jaar. Deze kosten worden veroorzaakt doordat zij een lager salaris hebben en vaker werkloos zijn dan mensen die wel goed kunnen lezen, schrijven en rekenen. Daarnaast kost het de overheid en de zorgverzekeraars 257 miljoen euro. Dit komt bijvoorbeeld door extra ziekenhuis- en huisartsbezoeken. Bovendien kost het de overheid/maatschappij 292 miljoen euro door onder meer uitkeringen.

Doorgroeimogelijkheden

Het 'leven lang ontwikkelen' is van groot belang voor deelname aan de maatschappij. De samenleving vergrijsst in rap tempo en er is krapte op de arbeidsmarkt. We hebben iedereen keihard nodig. Leren gaat niet meer alleen vooraf aan betaald werken. Jezelf ontwikkelen stopt niet meer nadat je uit de schoolbanken bent gestapt. We leven in een samenleving waarin de combinatie van werken en leren nodig is gedurende onze 'leer- en arbeidsloopbaan' (Onderwijsraad, 2019). Activiteiten op het gebied van bij- en nascholing blijven dus het hele werkende leven van belang voor participatie op de arbeidsmarkt en in de samenleving.

'Employability' en 'mobiliteit' zijn kernwoorden voor de huidige arbeidsmarkt. Om flexibel te bewegen op deze arbeidsmarkt zijn bijscholing en omscholing van belang. Alleen zo zijn ontwikkeling en doorstroming mogelijk. Bijvoorbeeld door oudere

werknemers voor wie fysiek werk als tuinder of bouwvakker te zwaar wordt, binnen het bedrijf te laten doorstromen naar kantoorwerk. Of door het mogelijk te maken dat productiemachinebedieners en landbouwers zich aan kunnen passen aan ontwikkelingen en vereisten op het gebied van technologie en digitalisering (Lost Lemon & Muzus, 2019).

Volwassenen met lage basisvaardigheden hebben echter in het algemeen een negatieve houding ten opzichte van scholing. Of ze weten niet dat ze deze vaardigheden nog op latere leeftijd kunnen leren. Hierdoor nemen laaggeletterden vaak pas deel aan een cursus als ze echt niet anders kunnen (Buisman, Allen, Fouarge, Houtkoop, & Van der Velden, 2013).

We zien dat laaggeletterden zich niet significant vaker of minder vaak bevinden in beroepssegmenten die de komende jaren naar verwachting krimpen of groeien. Daartegenover staat dat we ze wél vaak tegenkomen in beroepssegmenten waar de komende jaren veel vervanging van huidige werknemers wordt verwacht. Op zich kan dit de kansen op werk voor werkzoekende laaggeletterden vergroten. Echter, laaggeletterden werken ook meer in de beroepsgroepen waarbinnen het voor werkgevers in de toekomst weinig moeite kost om de gewenste personeelssamenstelling te realiseren (Sijbers, Allen, & van der Velden, 2016). Zodoende verwachten we dat laaggeletterden in de toekomst veel concurrentie van niet-laaggeletterden ondervinden bij het verkrijgen en/of behouden van werk.

Werknemers die moeite hebben met taal, rekenen en/of digitale vaardigheden hebben een slechtere positie op de arbeidsmarkt. Ook is er een hoger risico op werkloosheid. Werkende laaggeletterden die moeite hebben met taal oefenen beroepen uit met een lagere beroepsstatus dan niet-laaggeletterden (Christoffels, Baay, Bijlsma, & Levels, 2016).

Kansen

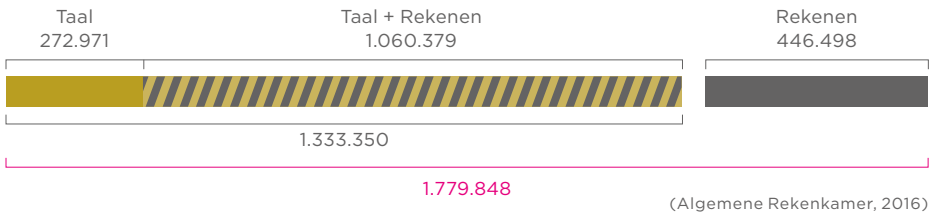
Wanneer mensen aan de slag gaan met het verbeteren van hun taal- en rekenvaardigheden, heeft dit direct effect op hun kansen. De productiviteit en effectiviteit van arbeid nemen toe, omdat mensen minder fouten maken en hun werk beter uitvoeren. Ook hebben ze minder tijd nodig om informatie te begrijpen. Zelfvertrouwen en zelfstandigheid bij werknemers nemen toe (Visscher & Tops, 2015). Het verbeteren van de geletterdheid kan leiden tot een verhoging van het arbeidsmarktinkomen van 17% (Hanushek & Woesman, 2009). Ruim een vijfde van de deelnemers aan het programma 'Taal voor het Leven' vindt een betaalde baan of maakt een stap binnen de huidige betaalde baan (De Greef, Segers, & Ipektzidou, 2018).

Een werknemer kan een losstaande taal- of rekencursus volgen of een cursus digitale vaardigheden. Maar werken aan deze basisvaardigheden kan ook opgenomen worden als onderdeel van bestaande bijscholingstrajecten en cursussen binnen het bedrijf, bijvoorbeeld cursussen voor hygiëne of veiligheid. Een cursus basisvaardigheden kan ook verbonden worden aan onderwerpen die aansluiten bij de context in het bedrijf, bijvoorbeeld leren omgaan met de bedrijfsapp, of het leren schrijven van de bedrijfsrapportage. Door aan te sluiten bij de behoefte van de werknemers wordt de kans op succes het grootst. Het volgende hoofdstuk gaat nader in op de kansen en aanbevelingen hiervoor.

FEITEN EN CIJFERS

Beroepsbevolking

Bijna 1,8 miljoen mensen tussen de 16 en 65 jaar hebben moeite met taal en/of rekenen. De feiten en cijfers in het technisch rapport hebben betrekking op deze groep laaggeletterden en laagcijferden.



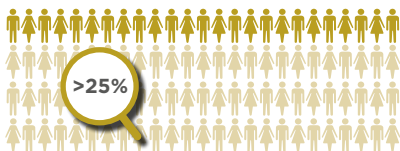
Laaggeletterdheid en laagcijferdheid naar type werkzoekende



Onder werkzoekenden is het percentage **laaggeletterden** 16%. Dat is veel hoger dan het percentage laaggeletterden onder werkenden (9%).



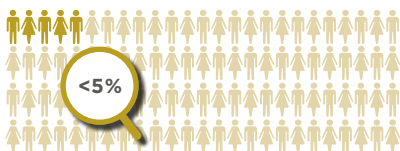
Onder werkzoekenden is het percentage **laagcijferden** 20%. Dat is veel hoger dan het percentage laagcijferden onder werkenden (10%).



Het percentage **laaggeletterden** is het grootst bij de groep laagopgeleide werkzoekenden. Daarvan heeft 25% tot 50% moeite met lezen en schrijven.



Het percentage **laagcijferden** is het grootst bij de groep laagopgeleide werkzoekenden. Daarvan heeft 25% tot 50% moeite met rekenen.



Het percentage **laaggeletterden** bij hoogopgeleide werkzoekenden is veel lager (0-5%) dan het landelijk gemiddelde onder werkenden (9%).



Van de middelbaar opgeleide werkzoekenden is 11-15% **laagcijferd**. Dat is enigszins hoger dan het landelijk gemiddelde onder werkenden (10%).

(Technisch rapport van het ROA)

Top 10 beroepen

waar laaggeletterdheid vaak voorkomt



Top 10 beroepen

waar laagcijferdheid vaak voorkomt



Deze percentages zijn schattingen. Data gebaseerd op het technisch rapport van ROA.

‘Misschien ga ik na de taalles wel een opleiding volgen’

‘Ik doe dit werk al tien jaar. Het is bijzonder om bij ouderen thuis te komen. Vaak zijn ze eenzaam. Ik vind het fijn als het me lukt om een band met hen op te bouwen en als ze mij verhalen vertellen over vroeger.

Toen ik jong was kon ik door privéomstandigheden een tijdje niet naar school. Daardoor heb ik niet goed geleerd om begrijpend te lezen. In mijn werk kon ik me prima redden. Soms was het lastig als ik bijvoorbeeld het etiket van een schoonmaakmiddel niet kon lezen. Of als ik moest afvinken welke taken ik had gedaan. Als ik er echt niet uit kwam, dan vroeg ik om hulp. Maar liever niet. Ik schaamde me er wel een beetje voor.

Doorstromen

Dankzij mijn werkgever heb ik nu de kans om aan mijn taalvaardigheden te werken. Ik hoef nu minder vaak om hulp te vragen tijdens mijn werk. Ik vind het vooral ook heel fijn dat ik beter in staat ben om thuis mijn kinderen te helpen en de brieven van hun school beter te begrijpen.

Door de taal cursus heb ik een paar collega’s leren kennen en we zijn een groepsapp gestart. Daarmee houden we contact met elkaar en geven we elkaar ook advies. Na de cursus wil ik proberen andere opleidingen te volgen, zodat ik me verder kan ontwikkelen. Misschien kan ik dan wel doorstromen naar werk in de zorg.

Tegen iedereen die moeite heeft met taal, wil ik zeggen: als je de kans krijgt, ga les volgen! Doe het, niet twifelen. Het is echt een enorme kans voor jezelf.’

Ely Lichtenberg (40), huishoudelijke hulp bij Aafje Thuiszorg

CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN OP BASIS VAN HET TECHNISCH RAPPORT

Ontwikkeling is cruciaal. Voor duurzame inzetbaarheid van mensen op de arbeidsmarkt en voor de inzet van zelfstandige, productieve medewerkers met zelfvertrouwen. Een positieve leercultuur in het bedrijfsleven is essentieel om dit te realiseren. Een omgeving waar alle werknemers aan taal, rekenen en digitale vaardigheden kunnen werken, zonder zich daarvoor te hoeven schamen.

25-50% Laagopgeleide werkzoekenden laaggeletterd en/of laaggecijferd

Uit het technisch onderzoek (vanaf pagina 19) blijkt dat een grote groep laagopgeleiden die werkzoekend is, laaggeletterd en/of laaggecijferd is: maar liefst 25-50%. Deze mensen hebben minder kans op een baan. Laaggeletterdheid en laaggecijferdheid zetten veel laagopgeleide werkzoekenden op een dubbele achterstand. Werken aan basisvaardigheden is een randvoorwaarde en een belangrijke stap op weg naar een nieuwe toekomst.

Aanbevelingen voor UWV en gemeentelijke sociale diensten

Het UWV en gemeentelijke sociale diensten hebben oog voor deze doelgroep. Ook spraken zij intenties uit om laaggeletterdheid en laaggecijferdheid bij deze groep aan te pakken. Echter, om daadwerkelijk impact te hebben, is het nodig dat zij deze inzet vertalen naar hun vaste werkprocessen. Zodat werkzoekenden standaard een gedegen screening basisvaardigheden krijgen en indien nodig worden doorverwezen naar een passend opleidingsaanbod. Het screenen van werkzoekenden kan op verschillende manieren. Bijvoorbeeld met de Taalverkenners UWV of de Taalmeter 2F. Wanneer er een computer aanwezig is die gebruikt kan worden voor screening ligt de voorkeur bij de Taalmeter 2F. Deze Taalmeter vraagt intensievere begeleiding dan andere screeningsinstrumenten, maar zorgt wel voor de meest optimale inschatting. In enkele gemeenten in Noord-Holland, Gelderland en Overijssel zijn goede ervaringen met mobiele screeningsteams. Die komen op locatie en nemen Taalmeters 2F af bij werkzoekenden die door de gemeente zijn opgeroepen. Wij bevelen aan om landelijk vast te leggen dat het UWV overal in Nederland mensen die een uitkering hebben of aanvragen en opgeleid zijn op mbo-3 niveau of lager, structureel screent.

Beroepsgroepen met de meeste laaggeletterden en/of laaggecijferden

Dit onderzoek identificeert de beroepsgroepen en sectoren waar veel laaggeletterden en laaggecijferden zich bevinden: schoonmakers, hulpkrachten in de bouw en industrie, productiemachinebedieners, hulpkrachten in de landbouw en keukenhulpverleners. Het zijn meestal de beroepen met een relatief hoog percentage laagopgeleide werknemers, soms ook met veel medewerkers met korte contracten.

Deze branches moeten prioriteit geven aan het opzetten van leertrajecten op de werkvloer. Wij zetten in op samenwerking met deze branches en willen hen inspireren en ondersteunen bij hun inzet. In de aanbevelingen voor werkgevers hieronder beschrijven we wat mogelijk is. Ook Opleidings- & Ontwikkelingsfondsen en brancheverenigingen kunnen zich hiervoor inzetten. Private onderwijsaanbieders kunnen bedenken hoe ze leertrajecten vormgeven, waarin beroepsmatige kennis en vaardigheden geïntegreerd aangeboden worden met vaardigheden op het gebied van lezen, schrijven, rekenen en digitale vaardigheden.

Bedrijven en organisaties die al volop werken aan ontwikkeling van hun werknemers op gebied van taal, rekenen en digitale vaardigheden, blijven we desgewenst ondersteunen en/of hun voorbeeld delen met anderen. Bijvoorbeeld:

- Aafje Hulpthuis, die in samenwerking met Stichting Lezen & Schrijven, het Da Vinci College (Drechtsteden, Barendrecht, Albrandswaard en Ridderkerk) en NL Educatie (Rotterdam) de huishoudelijke hulpmedewerkers taallessen aanbiedt;
- Schoonmaakbedrijven als CSU en Asito die taallessen aanbieden als onderdeel van de bedrijfsopleiding;
- Het sectorinstituut Transport & Logistiek dat digitaal leren stimuleert en via haar eigen bladen, websites en adviseurs mensen aanspoort hier werk van te maken;
- Rozenkwekerij Franserozen waar werknemers taallessen volgen en ook oefenen met een trainingsacteur;
- De Bouwschool in Breda waar studenten taallessen krijgen door het leren van vaktaal die direct bruikbaar is op de werkvloer.

Ook de overheid heeft een taak in het aanjagen van de strijd tegen laaggeletterdheid en laaggecijferdheid op de werkvloer. Door te investeren in een goede onderwijsstructuur voor volwassenen en permanente educatie een vaste plek te geven in het onderwijsstelsel, zoals de Onderwijsraad onlangs bepleitte. Op die manier kan iedereen op zijn of haar eigen niveau in de buurt lessen volgen, formeel en/of non-formeel. Dat betekent meer lesplekken en kwalitatief goede docenten. Dan kunnen ook werkgevers mensen makkelijker doorverwijzen naar scholingsaanbod in de buurt. Daarnaast is het ter beschikking stellen van subsidies, zoals de overheid doet, zeer behulpzaam voor werkgevers. Bij het 'Taalakkoord Werkgevers' zijn veel bedrijven uit diverse sectoren aangesloten. Ook uit de sectoren waar relatief veel laaggeletterden werken. Zij maken taal op de werkvloer bespreekbaar en trainen en scholen medewerkers.

Verder is het van belang om basisvaardigheden veel meer geïntegreerd met beroepsgericht leren aan te bieden, bijvoorbeeld in het kader van duurzame inzetbaarheid en het omscholen van mensen. Deze integratie maakt het mogelijk om aan te sluiten op de behoefte van werknemers (namelijk een beroepsgerichte cursus doen) en tegelijkertijd basisvaardigheden aan te pakken, die nodig zijn om de cursus ook te halen. Ook is het behulpzaam als in gemeenten Leerwerkloketten en Taalnetwerken nauw samenwerken, zodat Leerwerkloketten het aanbod op gebied van basisvaardigheden scherp op het netvlies hebben.

Tot slot kan de overheid positieve bewustwordingscampagnes laten ontwikkelen gericht op werkgevers met nadruk op wat het oplevert als je blijft ontwikkelen. Zodat werkgevers laaggeletterdheid en laaggecijferdheid herkennen en aanbod voor werknemers ontwikkelen of extern zoeken.

Voor Stichting Lezen & Schrijven bevestigt dit onderzoeksrapport de noodzaak van een leven lang ontwikkelen. Daarbij zijn lezen, schrijven, rekenen en digitale vaardigheden de basis. Iedereen heeft het recht om zich te ontwikkelen en om te kunnen participeren. Als mensen zich niet ontwikkelen, sluiten we hen uit. Nog steeds denken veel mensen dat het in sommige beroepen niet nodig is deze basisvaardigheden te beheersen. Wij willen laten zien wat daarvan de consequenties zijn en hen motiveren verantwoordelijkheid te nemen voor hun eigen ontwikkeling en de ontwikkeling van hun werknemers.

Aanbevelingen voor bedrijven, werkgevers en medewerkers

Wat kunnen signalen zijn van laaggeletterdheid en laaggecijferdheid op de werkvloer? Hoe kunt u laaggeletterdheid en laaggecijferdheid bij medewerkers of collega's herkennen?

- het wegstoppen van brochures;
- te vroeg of te laat komen op afspraken;
- laagopgeleid zijn of geen startkwalificatie hebben;
- geen belangstelling tonen voor opleidingen binnen het bedrijf;
- moeite hebben met het berekenen van verhoudingen. Bijvoorbeeld bij het berekenen van hoeveelheden behang, zand of loog;
- meerdere keren zakken voor een (verplichte) cursus;
- moeite hebben met het begrijpen van instructies, mededelingen en roosters;
- moeite hebben met het beantwoorden van mails of datumprinters;
- moeite hebben met aanvragen van vakantiedagen in een systeem;
- op de achtergrond blijven in vergaderingen;
- om mondelinge toelichting vragen voor dingen die al schriftelijk (in een flyer of e-mail) zijn uitgelegd;
- moeite hebben met het aflezen van grafieken;
- niet met kaarten of navigatie overweg kunnen.

Uw sector of beroepsgroep heeft een lage score op geletterdheid en/of gecijferdheid en/of een hoog percentage laaggeletterden of laaggecijferden. Wat kunt u doen om dit terug te dringen?

1. Maak het bespreekbaar. Mensen met laaggeletterdheid en laaggecijferdheid kennen vaak grote schaamte, met als gevolg dat het probleem (soms langdurig) verborgen wordt gehouden. Ook kan het zijn dat mensen zelf de relatie niet zien tussen moeite hebben met bepaalde werkzaamheden en hun taal- of rekenvaardigheid. Het openlijk bespreken of iemand moeite heeft met lezen, schrijven, informatie begrijpen of rekenen is dan een goede stap. Zorg bij het gesprek voor een veilige omgeving en bespreek dat het heel gewoon is dat mensen zich een leven lang blijven ontwikkelen. Train managers in het herkennen van signalen en in het aangaan van gesprekken met werknemers.
2. Zorg voor een positieve leercultuur. Neem taal en rekenen op in het opleidingsaanbod voor alle werknemers voor iedereen; hoog- en laagopgeleid. En geef zelf het goede voorbeeld. Door het normaliseren van het werken aan de basisvaardigheden zullen meer mensen de stap durven zetten.
3. Bied maatwerk. Het is bij het aanbieden van een cursus van belang om aan te sluiten bij de behoefte van de medewerker. Meestal is het doel niet het leren van bijvoorbeeld taal, maar veel praktischer: het halen van een certificaat of het vervullen van de wens thuis kinderen te kunnen voorlezen. Aansluiting bij persoonlijke doelen die werknemers willen behalen, is daarom van groot belang. Informeel leren kan hierbij ook een middel zijn. Of bekijk welke mogelijkheden er zijn om lezen, schrijven, rekenen en digitale vaardigheden op te nemen in bestaande bijscholingstrajecten en cursussen binnen het bedrijf, zoals cursussen hygiëne, veiligheid of omgaan met digitale apps en systemen.

4. Zorg voor structurele aandacht voor lezen, schrijven en rekenen. Want voor lezen, schrijven en rekenen geldt: wie deze vaardigheden niet onderhoudt, raakt ze kwijt. Als werkgever kunt u bijvoorbeeld leestafels en taallunches organiseren, waarin uw personeel op een positieve manier hun vaardigheden kan oefenen. Ook kunnen Taalambassadeurs uit het eigen bedrijf een positieve rol spelen en voorbeeld zijn voor anderen.
5. Laat iedere (nieuwe) werknemer met maximaal een mbo-niveau een Taalmeter of Rekenmeter afnemen. Deze screeningsinstrumenten geven een indicatie of iemand laaggeletterd is. Van belang is om te benadrukken dat dit geen invloed heeft op werkverband of functie. Wanneer er uit het screeningsinstrument een indicatie laaggeletterdheid komt is dat de basis voor een gesprek. Daarin kunnen de wensen van de medewerker worden gekoppeld aan passende cursussen. Meer informatie over screeningsinstrumenten: www.basismeters.nl

SPREIDING VAN GELETTERDHEID EN GECIJFERDHEID IN NEDERLAND NAAR BEROEPEN, SECTOREN EN TYPE WERKZOEKENDE

Ineke Bijlsma en Rolf van der Velden

Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA), Maastricht University

Inleiding

Bestrijding van laaggeletterdheid staat hoog op de beleidsagenda van internationale en nationale beleidsmakers. Daarbij is er behoefte om de doelgroep heel precies in kaart te brengen. Probleem is dat de surveys die normaal gesproken gebruikt worden om laaggeletterdheid en laaggecijferdheid in beeld te brengen een beperkt aantal respondenten hebben. Dat maakt het onmogelijk om heel gedetailleerde uitsplitsingen te maken. Een aantal jaar geleden heeft het ROA voor Stichting Lezen & Schrijven een analyse gemaakt waarbij een nieuwe schattingstechniek, de techniek van de kleinedomeinschatters, is gebruikt is om het percentage laaggeletterden en de gemiddelde geletterdheid op gedetailleerd regionaal niveau te schatten, namelijk naar gemeentecuster (Bijlsma, van den Brakel, van der Velden, & Allen, 2016). Echter, er is ook behoefte aan gedetailleerde informatie naar andere categorieën, zodat er een goed beeld ontstaat van de risicogroepen.

In dit rapport presenteren we de uitkomsten van een soortgelijke analyse naar beroep, sector en type werkzoekende. Dit doen we voor zowel geletterdheid als gecijferdheid. Hierbij houden we grotendeels dezelfde methodiek aan welke eerder voor de regionale geletterdheid is gebruikt.

In het Actieplan Laaggeletterdheid 2012-2015 is de definitie van geletterdheid als volgt vastgelegd: *Geletterdheid omvat luisteren, spreken, schrijven, gecijferdheid en in dat kader het gebruiken van alledaagse technologie*. Men spreekt van laaggeletterdheid als iemand niet het volwaardige taal- en/of rekenniveau heeft om mee te doen in de samenleving. Dit niveau is door de overheid gesteld op het niveau 2F.

De noemer laaggeletterdheid kan dus zowel moeite met taal als moeite met rekenen bevatten. Dit kan voor verwarring zorgen, daarom wordt binnen deze publicatie onderscheid gemaakt tussen laaggeletterdheid (moeite met taal) en laaggecijferdheid (moeite met rekenen).

Binnen dit onderzoek is laaggeletterdheid en laaggecijferdheid omschreven als een score <225 binnen het PIAAC-rapport.

Leeswijzer

In de volgende paragrafen leggen wij uit welke definities gehanteerd zijn, en geven we een korte introductie van de data en de techniek van de kleinedomeinschatters. Daarna lichten wij het gebruikte model toe. In de resultaten ligt de focus eerst op werkenden. Hierbij wordt de spreiding van geletterdheid en gecijferdheid naar beroepen en sectoren besproken. Daarna ligt de focus op werkzoekenden. Voor de werkzoekenden is een uitsplitsing gemaakt naar opleidingsniveau (ISCED 1 en 2: laag; ISCED 3 en 4: midden en ISCED 5-7: hoog) en naar werkloosheidsduur (0 tot 12 maanden; 12 maanden of meer).

Opzet

Er zijn relatief weinig data beschikbaar als het gaat om het meten van kernvaardigheden voor volwassenen. Een belangrijk onderzoek in dit verband is het internationale PIAAC-onderzoek (Programme for the International Assessment of Adult Competencies). Daarbij wordt een schatting gemaakt van de geletterdheid en gecijferdheid van volwassenen tussen 16 en 65 jaar in ruim 30 landen, waaronder Nederland. Vaardigheden worden gemeten op een schaal van 0 tot 500 punten. Een score van 225 punten of lager wordt geclassificeerd als laaggeletterd of laaggecijferd¹.

Er hebben ruim 5.000 Nederlandse respondenten deelgenomen aan het PIAAC-onderzoek. Als we alleen mensen die volgens de internationale definitie van het International Labour Office (ILO) werkzaam zijn (d.w.z. minimaal 1 uur per week betaald werk verrichten of onbetaald werk voor een familiebedrijf), houden we ruim 3.000 observaties over. De ILO definitie is ook gebruikt om werkzoekenden te bepalen (d.w.z. niet werkzaam, maar zijn daarvoor wel beschikbaar en ook actief op zoek), waarbij we ongeveer 180 observaties overhouden.

Op nationaal niveau zijn er voor de werkenden voldoende respondenten om betrouwbare schattingen te geven, maar bij een gedetailleerde uitsplitsing (bijvoorbeeld naar de ruim 110 beroepen) zijn deze aantallen te klein om betrouwbare schattingen te kunnen maken. Ook voor werkzoekenden is er geen ruimte voor uitsplitsingen. Vandaar dat er gebruik wordt gemaakt van kleinedomeinschatters. Op deze wijze komen we tot meer betrouwbare en robuuste schattingen per beroep.

Methode: kleinedomeinschatters

De techniek van kleinedomeinschatters wordt door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en andere statistische bureaus gebruikt om voor eenheden met weinig data (bijvoorbeeld een regio of een sector) tot meer robuuste schattingen te komen. Zo wordt bijvoorbeeld de werkloosheid per gemeente geschat op basis van deze techniek.

De methode maakt gebruik van het feit dat geletterdheid en gecijferdheid in de populatie sterk samenhangt met kenmerken als opleidingsniveau, leeftijd en kenmerken van het werk. Deze kenmerken kunnen vrij gedetailleerd per beroep of sector worden geschat op basis van andere databronnen of zijn exact bekend uit registers. Vervolgens wordt de informatie gebruikt om via een model een

¹ Voor meer informatie, zie M. Buisman, J. Allen, D. Fouarge, W. Houtkoop, R. van der Velden (2013), PIAAC: *Kernvaardigheden voor werk en leven. Resultaten van de Nederlandse survey 2012*, Den Bosch/Maastricht: ECBO/ROA.

'synthetische' schatting van de geletterdheid per beroep of sector te maken, waarbij de geletterdheid en gecijferdheid wordt geschat op basis van de verdeling van zulke kenmerken over beroepen/sectoren.

Naast deze synthetische schatting, wordt de schatting op basis van de PIAAC-data (de 'directe' schatter) berekend. Met beide schattingen samen komen we tot een overall schatting van de geletterdheid en gecijferdheid. Hierbij wordt de uitkomst gewogen op basis van de onzekerheid in beide componenten. Bij beroepen/sectoren met veel PIAAC-respondenten, wordt de totale score meer bepaald door de direct waargenomen scores van de PIAAC-respondenten dan bij beroepen/sectoren met weinig PIAAC-respondenten. De uitkomst is dus een gewogen som van 'directe' en 'synthetische' voorspellers. Het model waarmee wordt geschat heet het hiërarchisch Bayesiaans multilevel model².

De cijfers per beroep/sector en per type werkzoekende worden voor deze publicatie gepresenteerd in categorieën en niet in exacte cijfers, om schijnexactheid te voorkomen.

Belangrijk bij het interpreteren van de resultaten is de aanname dat factoren die op algemeen niveau met de twee vaardigheden samenhangen dat ook doen op het niveau van de verschillende deelpopulaties. Dit betekent bijvoorbeeld dat is aangenomen dat het landelijk effect van opleidingsniveau op geletterdheid of gecijferdheid in elk beroep of sector hetzelfde is. Dat hoeft natuurlijk niet altijd het geval te zijn en er kunnen omstandigheden zijn binnen een deelpopulatie die leiden tot een hogere of lagere geletterdheid of gecijferdheid dan hier is geschat. Voor grote deelpopulaties zal dit probleem niet of minder spelen, omdat de schatting meer gebaseerd is op de directe resultaten uit het PIAAC-onderzoek. Voor kleinere deelpopulaties is het echter wel zo dat dit een effect kan hebben. Het is daarom verstandig om de resultaten niet te beschouwen als een strikte rangschikking van beroepen/sectoren, maar als de beste schatting die we kunnen maken op basis van de huidige beschikbare data.

Data

Zoals aangegeven, hebben we naast de data van PIAAC aanvullende data gebruikt om per beroep, sector en type werkzoekende de verdeling van achtergrondkenmerken te schatten. Er is gekozen om de jaren 2010 tot en met 2012 te gebruiken van de Enquête Beroepsbevolking (EBB)³. Ten eerste bevat de EBB voldoende observaties om voor beroep/sector nauwkeurige data te kunnen verzamelen, en ten tweede sluiten de resultaten van PIAAC goed aan op de indicatoren die in de EBB worden gemeten.

² Voor meer informatie, zie I. Bijlsma, J. van de Brakel, R. van der Velden, J. Allen (2017), *Estimating literacy levels at a detailed regional level: an application using Dutch data*. ROA-RM-2017/6, Maastricht. De schattingen voor de gemiddelde score zijn gebaseerd op zogeheten unit-level modellen. De schattingen van het percentage laaggeletterden en laaggecijferden zijn gebaseerd op een area-level model.

³ De meting van PIAAC heeft in de periode augustus 2011 tot en met mei 2012 plaatsgevonden. We hebben ervoor gekozen de jaargangen van de EBB te selecteren die rondom deze periode liggen. We maken geen gebruik van de latere jaargangen van de EBB omdat de vraagstelling voor een aantal belangrijke variabelen zoals opleiding en beroep in 2013 is veranderd en daarom niet helemaal vergelijkbaar is met die van 2012 en daarvoor.

Bij zowel PIAAC als EBB is geselecteerd op werkenden (volgens de ILO definitie), respectievelijk werkzoekenden (wederom de ILO definitie). In beide gevallen zijn zelfstandigen en respondenten die ingeschreven staan als student buiten beschouwing gelaten, omdat deze groepen een vertekend effect hebben.

De volgende kenmerken zijn gebruikt als algemene voorspeller in alle analyses:

- geslacht
- leeftijd (zowel lineair als kwadratisch)
- opleidingsniveau
- beroeps- versus algemeen onderwijs
- migratiestatus (autochtoon, 1e of 2e generatie allochtoon)

Daarnaast zijn er voor de analyses over beroepen en sectoren de volgende kenmerken meegenomen als voorspeller:

- opleidingsrichting
- dummies voor de beroepsklasse en sectorgroepering (BRC-klasseindeling (12), sectorgroeperingen (6))
- arbeidsmarktstatus (voltijdwerk versus deeltijdwerk)
- sociale status van het beroep (ISEI-08 classificatie)
- het hebben van een leidinggevende positie
- publieke versus private sector
- bedrijfsgrootte (dummy ≥ 50 personen)
- uurloon (gestandaardiseerd)

Er zijn tevens een aantal interactietermen opgenomen van een deel van deze kenmerken met leeftijd en aantal jaren scholing⁴. Dat is nodig omdat bijvoorbeeld het effect van geslacht of opleidingsniveau anders is voor jongeren dan voor ouderen en het effect van bijvoorbeeld migratiestatus anders is voor laagopgeleiden dan voor hoogopgeleiden.

Indeling in sectoren en beroepen

Voor het indelen van de sectoren bestaan er twee indelingen die aanwezig zijn in PIAAC: de internationale beroepenclassificatie (ISCO-2008) en de internationale bedrijfssectorindeling ISIC. De internationale bedrijfssectorenindeling ISIC komt op de eerste twee cijfers overeen met de door CBS gehanteerde Standaard Bedrijfsindeling (SBI). Voor de indeling in sectoren in dit onderzoek is deze SBI gehanteerd. Het SBI bevat in totaal 78 categorieën.

Voor het indelen van de beroepen bestaan er twee indelingen: de internationale beroepenclassificatie (ISCO-2008) en de Beroepenclassificatie (BRC 2014). Voor het indelen van de beroepen is gebruikt gemaakt van de BRC 2014. Deze beroepenindeling is door ROA en CBS samen ontwikkeld en onderscheidt 113 verschillende beroepen. De indeling is specifiek ontwikkeld voor de Nederlandse situatie en kan vanuit de 4-digit ISCO classificatie samengesteld worden. Bovendien kan aan deze beroepenindeling data van de arbeidsmarktprognoses gekoppeld

⁴ Het gaat om de interactie van geslacht, arbeidsmarktstatus, opleidingsniveau en beroeps- versus algemeen onderwijs met leeftijd en om de interactie van migratiestatus en sociale status van beroep met opleidingsniveau.

worden voor een nog beter beeld binnen elke beroepsgroep. Deze indeling is daarom geprefereerd boven de ISCO-indeling.

Om de nauwkeurigheid van de data te garanderen, worden beroepen/sectoren die na het toepassen van de selecties 50 observaties of minder hebben niet meegenomen in de resultaten. Het betreft 3 beroepen en 9 sectoren die om deze reden buiten beschouwing zijn gelaten.

Uitgangspunten onderzoek

- De vaardigheden zijn gemeten op een schaal van 0 tot 500 punten. Bij een score van 225 punten of lager is er sprake van laaggeletterdheid of laaggecijferdheid.
- Er is uitgegaan van 5.000 respondenten, onder wie 3.000 werkenden en 180 werkzoekenden. Studenten zijn niet meegeteld, omdat hun opleidingsniveau de gemiddelde cijfers te veel beïnvloedt.
- Nederland telt 78 sectoren en 113 beroepen (SBI, CBS, BRC 2014, ROA). Hiervan zijn 3 beroepen en 9 sectoren niet meegerekend in het onderzoek vanwege te kleine aantallen observaties.

Maatstaven van vaardigheden

Voor de gemeten vaardigheden (geletterdheid en gecijferdheid) worden twee verschillende maatstaven gebruikt.

De eerste maatstaf is de **gemiddelde score**. De gemiddelde geletterdheid voor Nederland bedraagt 284 punten. De gemiddelde gecijferdheid voor Nederland bedraagt 280 punten. Het gemiddelde voor werkenden in Nederland is 290 punten (geletterdheid) en 287 punten (gecijferdheid). Het gemiddelde voor werkzoekenden is 274 punten (geletterdheid) en 265 punten (gecijferdheid). Om enig gevoel te krijgen hoe groot de verschillen tussen beroepen/sectoren zijn is het goed om te weten hoe groot de verschillen zijn tussen de verschillende opleidingsniveaus, zie tabel 1.

Tabel 1. Gemiddelde score voor geletterdheid en gecijferdheid per opleidingsniveau (Buisman et al., 2013).

Opleidingsniveau	Gemiddelde score geletterdheid	Gemiddelde score gecijferdheid
Vmbo-opleiding	275	265
Mbo-opleiding	286	279
Hbo-opleiding	317	311
Wo-opleiding	334	327

De tweede maatstaf betreft het **percentage onder niveau**. Hieronder verstaan we iedereen met een score van 225 of lager. Deze maatstaf geeft aan wat het percentage laaggeletterden of laaggecijferden is in de bevolking in de leeftijd van 16 tot 65 jaar. Het percentage laaggeletterden onder niveau in Nederland is 11,9%. Het percentage laaggecijferden onder niveau is in Nederland is 13,5%. Het percentage laaggeletterden onder werkenden in Nederland is 9%, en voor werkzoekenden 16%. Ook hier scoort men iets slechter op rekenvaardigheden, met percentages van respectievelijk 10% en 20%. Om enig gevoel te krijgen hoe groot de verschillen tussen beroepen/sectoren zijn is het goed om te weten hoe groot de verschillen zijn tussen de verschillende opleidingsniveaus, zie tabel 2.

Tabel 2. Percentage laaggeletterden en laaggecijferden per opleidingsniveau (Buisman et al., 2013⁵).

Opleidingsniveau	% laaggeletterden		% laaggecijferden	
	beroepsbevolking	15-34 jaar	beroepsbevolking	15-34 jaar
Vmbo-opleiding	19,2	8,7	21,3	15,5
Mbo-opleiding	9,2	5,7	11,5	8,9
Hbo-opleiding	2,6	2,4	2,5	1,9
Wo-opleiding	2,5	1,1	2,8	1,0

De twee maatstaven zeggen beiden wat anders, vaak is er een verband, maar dit hoeft niet altijd. Deelpopulaties met een divers karakter in opleiding en achtergrond kunnen zowel veel laag- als hoogopgeleiden bevatten, waardoor de gemiddelde score hoog kan uitvallen maar het percentage laaggeletterden en laaggecijferden ook hoog kan zijn.

Twee voorbeelden:

- Het meest extreme voorbeeld is het beroep fysiotherapeuten. De gemiddelde score voor gecijferdheid en geletterdheid voor deze groep is bovengemiddeld, maar qua percentage laaggeletterden en laaggecijferden scoren zij ook respectievelijk hoog en enigszins hoger. Dat komt door de diversiteit binnen deze beroepsgroep. Hoewel het gemiddelde opleidingsniveau hoog is, zijn er ook relatief veel mensen met een migratieachtergrond en met een studie buiten de gezondheidszorg ten opzichte van andere (para)medische beroepen, waardoor er ook relatief veel laaggeletterden en laaggecijferden zijn.
- Aan de andere kant zijn er ook beroepen die gemiddeld een lage score hebben, maar waar het percentage onder niveau beslist meevalt, zoals de timmerlieden.

⁵ Niet alle percentages in de tabel zijn terug te leiden naar dit rapport. De selectie van data is door het ROA berekend op basis van het ECBO rapport (15-34 jarigen). Doordat er tussen de selectie en de volledige doelgroep verschillen zijn staan beide cijfers gepresenteerd.

Werkenden: Spreiding van geletterdheid en gecijferdheid naar beroepen en sectoren

Uit eerdere onderzoeken blijkt dat bijna 1,8 miljoen mensen tussen de 16 en 65 jaar moeite hebben met taal en/of rekenen. Daarnaast blijkt uit cijfers van het CBS dat de werkzame beroepsbevolking in 2016 bestond uit 8,4 miljoen personen (CBS, 2017). Op basis van data uit het PIAAC-onderzoek en het EBB is een top 10 berekend waar laaggeletterdheid en laaggecijferdheid procentueel het vaakst voorkomt.

De top 10 van **beroepen** waar procentueel laaggeletterdheid en laaggecijferdheid veel voorkomt overlapt voor een groot deel, zie tabel 3. Hoewel er lichte verschillen zijn tussen de rangorde van de twee lijsten, gaat het hierbij grotendeels om dezelfde beroepen. Schoonmakers zijn de grootste risicogroep, gevolgd door hulpkrachten in de bouw en landbouw en een aantal technische beroepen (productiemachinebedieners, assemblagemedewerkers, bouwarbeiders ruwbouw), de groep hoveniers, tuinders en kwekers, en laagopgeleiden in de dienstverlenende beroepen (conciërges en teamleiders schoonmaak, keukenhulpen, koks). In bijlage 1 zijn schattingen van het percentage laaggeletterden en laaggecijferden weergegeven voor de beroepen waarbij de categorie enigszins hoger tot zeer hoog voor percentage laaggeletterden geldt.

Tabel 3. Top 10 beroepen waar laaggeletterdheid en laaggecijferdheid procentueel vaak voorkomt⁶.

	Laaggeletterdheid	Geschat %	Laaggecijferdheid	Geschat %
1.	Schoonmakers	40	Schoonmakers	44
2.	Hulpkrachten bouw en industrie	37	Hulpkrachten landbouw	40
3.	Productiemachinebedieners	37	Hulpkrachten bouw en industrie	34
4.	Hulpkrachten landbouw	34	Keukenhulpen	33
5.	Keukenhulpen	27	Productiemachinebedieners	32
6.	Conciërges en teamleiders schoonmaak	27	Conciërges en teamleiders schoonmaak	28
7.	Assemblagemedewerkers	25	Hoveniers, tuinders en kwekers	27
8.	Hoveniers, tuinders en kwekers	22	Koks	25
9.	Bouwarbeiders ruwbouw	21	Kappers en schoonheidsspecialisten	24
10.	Koks	20	Assemblagemedewerkers	24

Ook de top 10 van **sectoren** waar procentueel laaggeletterdheid en laaggecijferdheid veel voorkomt overlapt voor een groot deel, zie tabel 4. Hoewel de categorisering iets anders is, zien we hierin – niet verrassend – sectoren terugkomen waarin bovengenoemde beroepen dominant zijn. In bijlage 2 en 3 zijn gedetailleerde resultaten gegeven voor alle beroepen en sectoren.

⁶. Berekeningen gebaseerd op data uit het PIAAC en EBB.

Tabel 4. Top 10 sectoren waar laaggeletterdheid en laaggecijferdheid procentueel vaak voorkomt⁷.

	Laaggeletterdheid	Geschat %	Laaggecijferdheid	Geschat %
1.	Facility management, reiniging en landschapsverzorging	50	Facility management, reiniging en landschapsverzorging	53
2.	Vervaardiging van kleding	29	Vervaardiging van kleding	33
3.	Vervaardiging van leer, lederwaren en schoenen	27	Vervaardiging van leer, lederwaren en schoenen	30
4.	Vervaardiging van overige goederen	24	Vervaardiging van overige goederen	25
5.	Wellness en overige dienstverlening; uitvaartbranche	22	Wellness en overige dienstverlening; uitvaartbranche	22
6.	Landbouw, jacht en dienstverlening voor de landbouw en jacht	17	Maatschappelijke dienstverlening zonder overnachting	18
7.	Vervaardiging van metalen in primaire vorm	16	Landbouw, jacht en dienstverlening voor de landbouw en jacht	17
8.	Vervaardiging van auto's, aanhangwagens en opleggers	15	Vervaardiging van voedingsmiddelen	17
9.	Eet- en drinkgelegenheden	15	Eet- en drinkgelegenheden	17
10.	Vervaardiging van voedingsmiddelen	15	Vervaardiging van metalen in primaire vorm	16

Werkzoekenden: verschillen tussen opleiding en werkloosheidsduur

Naast meer inzicht in het percentage laaggeletterden en laaggecijferden bij de werkenden is gekeken naar verschillen bij werkzoekenden. Op basis van data uit PIAAC en het EBB is gekeken naar de relatie tussen opleidingsniveau en de duur van werkloosheid, zie tabel 5. Voor de werkzoekenden is een uitsplitsing gemaakt naar opleidingsniveau (ISCED 1 en 2: laag; ISCED 3 en 4: midden en ISCED 5-7: hoog) en naar werkloosheidsduur (0 tot 12 maanden; 12 maanden of meer).

Er komt duidelijk naar voren dat het probleem van laaggeletterdheid en laaggecijferdheid zich concentreert bij de laag opgeleide werkzoekenden (zowel de kortdurend als de langdurend). Voor beide kernvaardigheden geldt dat het percentage tussen de 25% en 50% ligt. Laaggecijferdheid is ook een probleem bij de middelbaar opgeleide werkzoekenden met een percentage laaggecijferdheid tussen 11% en 15%. Bij hoogopgeleide werkzoekenden zien we geen probleem, ook niet als ze langdurig werkloos zijn.

⁷ Berekeningen gebaseerd op data uit het PIAAC en EBB.

Tabel 5. Werkzoekenden naar opleiding en werkloosheidsduur: geletterdheid en gecijferdheid^{8/9}.

Opleidingsniveau	Werkloosheidsduur	Geletterdheid		Gecijferdheid	
		Gemiddelde score	% laaggeletterden	Gemiddelde score	% laaggecijferden
Laag	Kort (<12 mnd)	Zeër laag (260 en >)	Zeër hoog (25% en >)	Zeër laag (260 en >)	Zeër hoog (25% en >)
	Lang (≥ 12 mnd)	Zeër laag (260 en >)	Zeër hoog (25% en >)	Zeër laag (260 en >)	Zeër hoog (25% en >)
Midden	Kort (<12 mnd)	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins lager (5 - 8%)	Veel lager (260 - 275)	Enigszins hoger (11 - 15%)
	Lang (≥ 12 mnd)	Enigszins lager (275 - 285)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	Veel lager (260 - 275)	Enigszins hoger (11 - 15%)
Hoog	Kort (<12 mnd)	Zeër hoog (315 en >)	Veel lager (0 - 5%)	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)
	Lang (≥ 12 mnd)	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	Veel hoger (300 - 315)	Enigszins lager (5 - 8%)

⁸. Berekeningen gebaseerd op data uit het PIAAC en EBB.

⁹. De gebruikte categorisering is gebaseerd op werkend Nederland. De gemiddelde score geletterdheid voor werkenden in Nederland is 290 punten. De gemiddelde score gecijferdheid voor werkenden in Nederland is 287. Het percentage laaggeletterden onder werkenden is 9%. Het percentage laaggecijferden onder werkenden is 10%.

LITERATUURLIJST

Algemene Rekenkamer (2016). *Aanpak van laaggeletterdheid*. Den Haag: Algemene Rekenkamer.

Baay, P., Buisman, M., & Houtkoop, W. (2015). *Laaggeletterden: achterblijvers in de digitale wereld? Vaardigheden van burgers en aanpassingen door overheden*. Den Bosch: ecbo.

Bijlsma, I., van den Brakel, J., van der Velden, R., & Allen, J. (2016). *Regionale spreiding van geletterdheid in Nederland*. Den Haag: Stichting Lezen & Schrijven.

Buisman, M., Allen, J., Fouarge, D., Houtkoop, W., & Van der Velden, R. (2013). PIAAC: *Kernvaardigheden voor werk en leven: Resultaten van de Nederlandse survey 2012*. Den Bosch: ecbo.

CBS (2017). *De arbeidsmarkt in cijfers 2016*. Den Haag: CBS.

Christoffels, I., Baay, P., Bijlsma, I., & Levels, M. (2016). *Over de relatie tussen laaggeletterdheid en armoede*. Den Bosch: ecbo.

De Graaf, J. & Bos, L. T., (2019). *Laaggeletterdheid op het werk: een rol voor de bedrijfsarts*. Quintesse, 1, 50-55.

De Greef, M., & Segers, M. (2016). *Van gezonde taal tot familietaal naar werktaal*. Maastricht: Maastricht University.

De Greef, M., Segers, M., & Ipekzidou, E. (2018). *Eindevaluatie landelijke implementatie taaltrajecten Taal voor het Leven door Stichting Lezen & Schrijven op het gebied van sociale inclusie en leesvaardigheid*. Maastricht: Maastricht University.

De Greef, M., Segers, M., & Nijhuis, J. (2015). *De impact van Taal voor het Leven op de taalvaardigheden en sociale inclusie*. In Slim Samenwerken Loont (pp. 63-71). Den Haag: Stichting Lezen & Schrijven.

Haacke, F., Jacobs, A., Jonker, V. H., Thijssen, R., Wijers, M. M., & Stelwagen, R. (2012). *Standaarden en eindtermen ve*. Den Bosch: CINOP.

Hanushek, E. & Woessmann, L. (2009). *Do Better Schools Lead to More Growth? Cognitive Skills, Economic Outcomes, and Causation*. NBER Working paper no. 14633. Cambridge: National Bureau of Economic Research.

Houtkoop, W. A., Allen, J. P., Buisman, M., Fouarge, D., & van der Velden, R. K. W. (2012). *Kernvaardigheden in Nederland. Resultaten van de Adult Literacy and Life Skills Survey (ALL)*. Den Bosch: ecbo.

Lost Lemon & Muzus (2019). *Herkennen, bereiken en activeren van de moeilijkere bereikbare doelgroep*. Haarlem: Lost Lemon.

Onderwijsraad (2019). *Doorgeschoten differentiatie in het onderwijsstelsel: Stand van educatief Nederland*. Den Haag: Onderwijsraad.

PwC (2018). *Maatschappelijke kosten laaggeletterdheid*. Amsterdam: PwC.

Rademakers, J. (2014). *Kennissynthese Gezondheidsvaardigheden: Niet voor iedereen vanzelfsprekend*. Utrecht: NIVEL.

Sijbers, E., Allen, J., & Van der Velden, R. (2016). *De arbeidsmarktperspectieven van laaggeletterden in Nederland tot 2020*. Maastricht: ROA.

Vischer K., & Tops, J. (2015). *Investeren in taal levert veel op! Drie businesscases voor groepsgericht taalonderwijs in de schoonmaakbranche*. Capgemini Consulting.

UWV (2017). *Kansen voor laagopgeleiden*. Amsterdam: UWV.

BIJLAGE 1

Rangschikking van beroepen naar bovengemiddeld percentage laaggeletterden en laaggecijferden

De gebruikte categorisering is gebaseerd op werkend Nederland. De werkzame beroepsbevolking in 2016 bestond uit 8,4 miljoen personen. De gemiddelde score geletterdheid voor werkenden in Nederland is 290 punten. De gemiddelde score gecijferdheid voor werkenden in Nederland is 287 punten. Het percentage laaggeletterden onder werkenden is 9%. Het percentage laaggecijferden onder werkenden in Nederland is 10%.

Onderstaande beroepen zijn gerangschikt naar schatting van hoogst percentage laaggeletterden. De schattingen van het percentage laaggeletterden en laaggecijferden zijn weergegeven voor de beroepen waarbij de categorie 'enigszins hoger' tot 'zeer hoog' voor het percentage laaggeletterden geldt. Voor de overige categorieën kunnen geen betrouwbare schattingen gegeven worden. Idealiter wordt er gewerkt met scores in categorieën, variërend van 'veel lager dan gemiddeld' tot 'veel hoger dan gemiddeld', om schijnexactheid te voorkomen. Voor onderstaande tabel is echter ook het geschatte percentage weergegeven om de volgorde van de beroepen beter aan te kunnen duiden. De geschatte percentages dienen hierbij wel met voorzichtigheid geïnterpreteerd te worden. Dit neemt niet weg dat de geschatte percentages de beste voorspellers zijn van het percentage laaggeletterden en laaggecijferden binnen beroepen op basis van de huidige beschikbare data.

Beroep	Geletterdheid			Gecijferdheid		
	% laag-geletterden	Geschat %	Ranglijst laag-geletterden	% laag-gecijferden	Geschat %	Ranglijst laag-gecijferden
Schoonmakers	Zeer hoog (25% en >)	40%	1	Zeer hoog (25% en >)	44%	1
Hulpkrachten bouw en industrie	Zeer hoog (25% en >)	37%	2	Zeer hoog (25% en >)	34%	3
Productiemachinebedieners	Zeer hoog (25% en >)	37%	3	Zeer hoog (25% en >)	32%	5
Hulpkrachten landbouw	Zeer hoog (25% en >)	34%	4	Zeer hoog (25% en >)	40%	2
Keukenhulpen	Zeer hoog (25% en >)	28%	5	Zeer hoog (25% en >)	33%	4
Conciërges en teamleiders schoonmaak	Zeer hoog (25% en >)	26%	6	Zeer hoog (25% en >)	28%	6
Assemblagemedewerkers	Veel hoger (19 - 25%)	25%	7	Veel hoger (19 - 25%)	24%	10
Hoveniers, tuinders en kwekers	Veel hoger (19 - 25%)	22%	8	Zeer hoog (25 en >)	27%	7
Bouwarbeiders ruwbouw	Veel hoger (19 - 25%)	21%	9	Veel hoger (19 - 25%)	20%	20
Koks	Veel hoger (19 - 25%)	20%	10	Veel hoger (19 - 25%)	25%	8
Meubelmakers, kleermakers en stoffeerders	Veel hoger (19 - 25%)	20%	11	Veel hoger (19 - 25%)	20%	19
Slagers	Veel hoger (19 - 25%)	20%	12	Veel hoger (19 - 25%)	22%	16
Bedieners mobiele machines	Veel hoger (19 - 25%)	20%	13	Veel hoger (19 - 25%)	22%	15
Ondersteunend personeel medisch	Veel hoger (19 - 25%)	19%	14	Hoger (15 - 19%)	17%	28

Beroep	Geletterdheid			Gecijferdheid		
	% laag-geletterden	Geschat %	Ranglijst laag-geletterden	% laag-gecijferden	Geschat %	Ranglijst laag-gecijferden
Vuilnisophalers en dagbladenbezorgers	Hoger (15 - 19%)	19%	15	Veel hoger (19 - 25%)	23%	11
Lassers en plaatwerkers	Hoger (15 - 19%)	19%	16	Hoger (15 - 19%)	18%	23
Verzorgenden	Hoger (15 - 19%)	19%	17	Veel hoger (19 - 25%)	22%	13
Metaalbewerkers en constructiewerkers	Hoger (15 - 19%)	18%	18	Hoger (15 - 19%)	18%	24
Schilders en metaalspuiters	Hoger (15 - 19%)	18%	19	Hoger (15 - 19%)	18%	25
Buschauffeurs en trambestuurders	Hoger (15 - 19%)	18%	20	Hoger (15 - 19%)	18%	27
Kappers en schoonheidsspecialisten	Hoger (15 - 19%)	17%	21	Veel hoger (19 - 25%)	24%	9
Bakkers	Hoger (15 - 19%)	17%	22	Veel hoger (19 - 25%)	20%	18
Procesoperators	Hoger (15 - 19%)	17%	23	Hoger (15 - 19%)	16%	30
Kelners en barpersoneel	Hoger (15 - 19%)	16%	24	Veel hoger (19 - 25%)	23%	12
Fysiotherapeuten	Hoger (15 - 19%)	16%	25	Enigszins hoger (11 - 15%)	15%	33
Beveiligingspersoneel	Hoger (15 - 19%)	15%	26	Enigszins hoger (11 - 15%)	15%	32
Laders, lossers en vakkenvullers	Enigszins hoger (11 - 15%)	14%	27	Hoger (15 - 19%)	19%	21
Verleners van overige persoonlijke diensten	Enigszins hoger (11 - 15%)	14%	28	Veel hoger (19 - 25%)	21%	17
Machinemonteurs	Enigszins hoger (11 - 15%)	14%	29	Enigszins hoger (11 - 15%)	14%	37
Medewerkers drukkerij en kunstnijverheid	Enigszins hoger (11 - 15%)	14%	30	Enigszins hoger (11 - 15%)	14%	36
Bouwarbeiders afbouw	Enigszins hoger (11 - 15%)	14%	31	Enigszins hoger (11 - 15%)	14%	35
Automonteurs	Enigszins hoger (11 - 15%)	13%	32	Hoger (15 - 19%)	15%	31
Vrachtwagenchauffeurs	Enigszins hoger (11 - 15%)	13%	33	Hoger (15 - 19%)	16%	29
Veetelers	Enigszins hoger (11 - 15%)	13%	34	Veel hoger (19 - 25%)	22%	14

Beroep	Geletterdheid			Gecijferdheid		
	% laag-geletterden	Geschat %	Ranglijst laag-geletterden	% laag-gecijferden	Geschat %	Ranglijst laag-gecijferden
Elektriciens en elektronicamonteurs	Enigszins hoger (11 - 15%)	12%	35	Enigszins hoger (11 - 15%)	12%	39
Loodgieters en pijpfitters	Enigszins hoger (11 - 15%)	12%	36	Enigszins hoger (11 - 15%)	12%	41
Chauffeurs auto's, taxi's en bestelwagens	Enigszins hoger (11 - 15%)	12%	37	Enigszins hoger (11 - 15%)	14%	34
Leidsters kinderopvang en onderwijsassistenten	Enigszins hoger (11 - 15%)	11%	38	Hoger (15 - 19%)	18%	26

Door afronding van de percentages is het mogelijk dat de categorieën en geschatte percentage niet precies overeenkomen.

BIJLAGE 2: BEROEPEN

Gemiddelde score geletterdheid en gecijferdheid en percentage laaggeletterden en laaggecijferden per beroep

De gebruikte categorisering is gebaseerd op werkend Nederland. De werkzame beroepsbevolking in 2016 bestond uit 8,4 miljoen personen. De gemiddelde score geletterdheid voor werkenden in Nederland is 290 punten. De gemiddelde score gecijferdheid voor werkenden in Nederland is 287. Het percentage laaggeletterden onder werkenden is 9%. Het percentage laaggecijferden onder werkenden in Nederland is 10%. De 113 beroepen zijn gerangschikt volgens de categorieën van de BRC 2014.

Beroep	Geletterdheid		Gecijferdheid		Aantal werkenden in 2016
	Gemiddelde Score	% laag-geletterden	Gemiddelde Score	% laag-gecijferden	
PEDAGOGISCHE BEROEPEN					
Docenten hoger onderwijs en hoogleraren	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	47.500
Docenten beroepsgerichte vakken secundair onderwijs	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	Enigszins hoger (290 - 300)	Veel lager (0 - 5%)	31.500
Docenten algemene vakken secundair onderwijs	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	107.500
Leerkrachten basisonderwijs	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	Enigszins hoger (290 - 300)	Veel lager (0 - 5%)	160.000
Onderwijskundigen en overige docenten	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	Enigszins hoger (290 - 300)	Veel lager (0 - 5%)	62.500
Sportinstructeurs	Enigszins hoger (290 - 300)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	Rond landelijk gemiddelde (285 - 290)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	44.000
Leidsters kinderopvang en onderwijsassistenten	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins hoger (11 - 15%)	Veel lager (260 - 275)	Hoger (15 - 19%)	135.500
CREATIEVE EN TAALKUNDIGE BEROEPEN					
Bibliothecarissen en conservatoren	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	8.500
Auteurs en taalkundigen	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	33.000
Journalisten	Zeer hoog (315 en >)	Veel lager (0 - 5%)	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	24.000
Uitvoerend kunstenaars	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	Enigszins hoger (290 - 300)	Veel lager (0 - 5%)	44.000
Grafisch vormgevers en productontwerpers	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	Veel hoger (300 - 315)	Enigszins lager (5 - 8%)	51.000
Fotografen en interieurontwerpers	Veel hoger (300 - 315)	Enigszins lager (5 - 8%)	Enigszins hoger (290 - 300)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	24.000

Beroep	Geletterdheid		Gecijferdheid		Aantal werkenden in 2016
	Gemiddelde Score	% laag-geletterden	Gemiddelde Score	% laag-gecijferden	
COMMERCIELE BEROEPEN					
Adviseurs marketing, public relations en sales	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	140.500
Vertegenwoordigers en inkopers	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	148.000
Winkeliers en teamleiders detailhandel	Rond landelijk gemiddelde (285 - 290)	Veel lager (0 - 5%)	Enigszins lager (275 - 285)	Veel lager (0 - 5%)	125.000
Verkoopmedewerkers detailhandel	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins lager (5 - 8%)	Veel lager (260 - 275)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	344.000
Kassamedewerkers	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins lager (5 - 8%)	Enigszins lager (275 - 285)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	84.000
Callcentermedewerkers outbound en overige verkopers	Rond landelijk gemiddelde (285 - 290)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins hoger (11 - 15%)	112.000
BEDRIJFSECONOMISCHE EN ADMINISTRatieve BEROEPEN					
Accountants	Zeer hoog (315 en >)	Veel lager (0 - 5%)	Zeer hoog (315 en >)	Veel lager (0 - 5%)	90.000
Financieel specialisten en economen	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	Zeer hoog (315 en >)	Veel lager (0 - 5%)	69.500
Bedrijfskundigen en organisatieadviseurs	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	132.500
Beleidsadviseurs	Zeer hoog (315 en >)	Veel lager (0 - 5%)	Zeer hoog (315 en >)	Veel lager (0 - 5%)	58.000
Specialisten personeels- en loopbaanontwikkeling	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	93.000
Boekhouders	Enigszins hoger (290 - 300)	Veel lager (0 - 5%)	Enigszins hoger (290 - 300)	Veel lager (0 - 5%)	100.500
Zakelijke dienstverleners	Enigszins hoger (290 - 300)	Veel lager (0 - 5%)	Enigszins hoger (290 - 300)	Veel lager (0 - 5%)	99.000
Directiesecretarissen	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	Enigszins hoger (290 - 300)	Veel lager (0 - 5%)	110.500
Administratief medewerkers	Rond landelijk gemiddelde (285 - 290)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	Enigszins lager (275 - 285)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	282.000
Secretarissen	Enigszins hoger (290 - 300)	Veel lager (0 - 5%)	Rond landelijk gemiddelde (285 - 290)	Enigszins lager (5 - 8%)	50.500

Beroep	Geletterdheid		Gecijferdheid		Aantal werkenden in 2016
	Gemiddelde Score	% Laag- geletterden	Gemiddelde Score	% laag- gecijferden	
Receptionisten en telefonisten	Rond landelijk gemiddelde (285 - 290)	Veel lager (0 - 5%)	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins lager (5 - 8%)	146.000
Boekhoudkundig medewerkers	Enigszins hoger (290 - 300)	Veel lager (0 - 5%)	Enigszins hoger (290 - 300)	Veel lager (0 - 5%)	122.000
Transportplanners en logistiek medewerkers	Enigszins hoger (290 - 300)	Enigszins lager (5 - 8%)	Enigszins hoger (290 - 300)	Enigszins lager (5 - 8%)	164.000
MANAGERS					
Algemeen directeuren	Veel hoger (300 - 315)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	Zeer hoog (315 en >)	Enigszins lager (5 - 8%)	77.000
Managers zakelijke en administratieve dienstverlening	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	75.000
Managers verkoop en marketing	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	47.500
Managers productie	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	46.500
Managers logistiek	Enigszins hoger (290 - 300)	Veel lager (0 - 5%)	Enigszins hoger (290 - 300)	Veel lager (0 - 5%)	19.000
Managers ICT	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	Zeer hoog (315 en >)	Veel lager (0 - 5%)	16.500
Managers zorginstellingen	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	25.000
Managers onderwijs	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	17.000
Managers gespecialiseerde dienstverlening	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	31.500
Managers horeca	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins lager (5 - 8%)	Enigszins lager (275 - 285)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	18.000
Managers detail- en groothandel	Rond landelijk gemiddelde (285 - 290)	Veel lager (0 - 5%)	Enigszins lager (275 - 285)	Veel lager (0 - 5%)	38.500
Managers commerciële en persoonlijke dienstverlening	Enigszins hoger (290 - 300)	Veel lager (0 - 5%)	Rond landelijk gemiddelde (285 - 290)	Enigszins lager (5 - 8%)	9.500

Beroep	Geletterdheid		Gecijferdheid		Aantal werkkenden in 2016
	Gemiddelde Score	% laag-geletterden	Gemiddelde Score	% laag-gecijferden	
OPENBAAR BESTUUR, VEILIGHEID EN JURIDISCHE BEROEPEN					
Overheidsambtenaren	Enigszins hoger (290 - 300)	Veel lager (0 - 5%)	Enigszins hoger (290 - 300)	Veel lager (0 - 5%)	62.500
Juristen	Zeer hoog (315 en >)	Veel lager (0 - 5%)	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	64.500
Politie-inspecteurs	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	Enigszins hoger (290 - 300)	Veel lager (0 - 5%)	9.500
Politie en brandweer	Enigszins hoger (290 - 300)	Enigszins lager (5 - 8%)	Enigszins hoger (290 - 300)	Enigszins lager (5 - 8%)	42.500
Beveiligingspersoneel	Veel lager (260 - 275)	Hoger (15 - 19%)	Veel lager (260 - 275)	Enigszins hoger (11 - 15%)	55.500
Militaire beroepen	Enigszins hoger (290 - 300)	Enigszins lager (5 - 8%)	Rond landelijk gemiddelde (285 - 290)	Veel lager (0 - 5%)	17.500
TECHNISCHE BEROEPEN					
Biologen en natuurwetenschappers	Zeer hoog (315 en >)	Veel lager (0 - 5%)	Zeer hoog (315 en >)	Veel lager (0 - 5%)	29.000
Ingenieurs (geen elektrotechniek)	Veel hoger (300 - 315)	Enigszins lager (5 - 8%)	Zeer hoog (315 en >)	Veel lager (0 - 5%)	131.500
Elektrotechnisch ingenieurs	Zeer hoog (315 en >)	Veel lager (0 - 5%)	Zeer hoog (315 en >)	Veel lager (0 - 5%)	13.000
Architecten	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	34.500
Technici bouwkunde en natuur	Enigszins hoger (290 - 300)	Veel lager (0 - 5%)	Enigszins hoger (290 - 300)	Veel lager (0 - 5%)	93.000
Productieleiders industrie en bouw	Rond landelijk gemiddelde (285 - 290)	Veel lager (0 - 5%)	Rond landelijk gemiddelde (285 - 290)	Veel lager (0 - 5%)	61.500
Procesoperators	Veel lager (260 - 275)	Hoger (15 - 19%)	Enigszins lager (275 - 285)	Hoger (15 - 19%)	20.500
Bouwarbeiders ruwbouw	Veel lager (260 - 275)	Veel hoger (19 - 25%)	Veel lager (260 - 275)	Veel hoger (19 - 25%)	64.500
Timmerlieden	Enigszins lager (275 - 285)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	Enigszins lager (275 - 285)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	84.500
Bouwarbeiders afbouw	Veel lager (260 - 275)	Enigszins hoger (11 - 15%)	Veel lager (260 - 275)	Enigszins hoger (11 - 15%)	41.000
Loodgieters en pijpfitters	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins hoger (11 - 15%)	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins hoger (11 - 15%)	39.000

Beroep	Geletterdheid		Gecijferdheid		Aantal werkenden in 2016
	Gemiddelde Score	% laag- geletterden	Gemiddelde Score	% laag- gecijferden	
Schilders en metaalspuiters	Veel lager (260 - 275)	Hoger (15 - 19%)	Veel lager (260 - 275)	Hoger (15 - 19%)	42.500
Metaalbewerkers en constructiewerkers	Zeer laag (260 en <)	Hoger (15 - 19%)	Zeer laag (260 en <)	Hoger (15 - 19%)	44.000
Lassers en plaatwerkers	Veel lager (260 - 275)	Hoger (15 - 19%)	Veel lager (260 - 275)	Hoger (15 - 19%)	33.500
Automonteurs	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins hoger (11 - 15%)	Enigszins lager (275 - 285)	Hoger (15 - 19%)	57.000
Machinemonteurs	Veel lager (260 - 275)	Enigszins hoger (11 - 15%)	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins hoger (11 - 15%)	49.500
Slagers	Veel lager (260 - 275)	Veel hoger (19 - 25%)	Veel lager (260 - 275)	Veel hoger (19 - 25%)	15.000
Bakkers	Enigszins lager (275 - 285)	Hoger (15 - 19%)	Veel lager (260 - 275)	Veel hoger (19 - 25%)	19.500
Productcontroleurs	Enigszins lager (275 - 285)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins hoger (11 - 15%)	24.000
Meubelmakers, kleermakers en stoffeerders	Veel lager (260 - 275)	Veel hoger (19 - 25%)	Zeer laag (260 en <)	Veel hoger (19 - 25%)	39.000
Medewerkers drukkerij en kunstnijverheid	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins hoger (11 - 15%)	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins hoger (11 - 15%)	28.500
Elektriciens en elektronicamonteurs	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins hoger (11 - 15%)	Rond landelijk gemiddelde (285 - 290)	Enigszins hoger (11 - 15%)	83.500
Productiemachinebedieners	Zeer laag (260 en <)	Zeer hoog (25% en >)	Veel lager (260 - 275)	Zeer hoog (25% en >)	73.000
Assemblagemedewerkers	Zeer laag (260 en <)	Veel hoger (19 - 25%)	Zeer laag (260 en <)	Veel hoger (19 - 25%)	27.500
Hulpkrachten bouw en industrie	Zeer laag (260 en <)	Zeer hoog (25% en >)	Zeer laag (260 en <)	Zeer hoog (25% en >)	70.500
ICT BEROEPEN					
Software- en applicatieontwikkelaars	Zeer hoog (315 en >)	Veel lager (0 - 5%)	Zeer hoog (315 en >)	Veel lager (0 - 5%)	216.000
Databank- en netwerkspecialisten	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	62.500
Gebruikers- ondersteuning ICT	Enigszins hoger (290 - 300)	Veel lager (0 - 5%)	Rond landelijk gemiddelde (285 - 290)	Veel lager (0 - 5%)	43.000
Radio- en televisietechnici	Rond landelijk gemiddelde (285 - 290)	Enigszins lager (5 - 8%)	Rond landelijk gemiddelde (285 - 290)	Enigszins lager (5 - 8%)	15.500

Beroep	Geletterdheid		Gecijferdheid		Aantal werkkenden in 2016
	Gemiddelde Score	% laag-geletterden	Gemiddelde Score	% laag-gecijferden	
AGRARISCHE BEROEPEN					
Land- en bosbouwers	Enigszins lager (275 - 285)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	Veel lager (260 - 275)	Hoger (15 - 19%)	32.500
Hoveniers, tuinders en kwekers	Veel lager (260 - 275)	Veel hoger (19 - 25%)	Zeer laag (260 en <)	Zeer hoog (25% en >)	74.000
Veetelers	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins hoger (11 - 15%)	Veel lager (260 - 275)	Veel hoger (19 - 25%)	59.500
Hulpkrachten landbouw	Veel lager (260 - 275)	Zeer hoog (25% en >)	Zeer laag (260 en <)	Zeer hoog (25% en >)	28.500
ZORG EN WELZIJN BEROEPEN					
Artsen	Zeer hoog (315 en >)	Veel lager (0 - 5%)	Zeer hoog (315 en >)	Veel lager (0 - 5%)	109.500
Gespecialiseerd verpleegkundigen	Enigszins hoger (290 - 300)	Veel lager (0 - 5%)	Enigszins hoger (290 - 300)	Veel lager (0 - 5%)	119.000
Fysiotherapeuten	Veel hoger (300 - 315)	Hoger (15 - 19%)	Veel hoger (300 - 315)	Enigszins hoger (11 - 15%)	74.500
Maatschappelijk werkers	Veel hoger (300 - 315)	Enigszins lager (5 - 8%)	Enigszins hoger (290 - 300)	Enigszins lager (5 - 8%)	70.500
Psychologen en sociologen	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	Veel hoger (300 - 315)	Enigszins lager (5 - 8%)	71.500
Laboranten	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	20.500
Apothekers-assistenten	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins lager (5 - 8%)	Enigszins lager (275 - 285)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	20.500
Verpleegkundigen (mbo)	Rond landelijk gemiddelde (285 - 290)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins hoger (11 - 15%)	69.000
Medisch praktijkassistenten	Rond landelijk gemiddelde (285 - 290)	Enigszins lager (5 - 8%)	Enigszins lager (275 - 285)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	74.500
Ondersteunend personeel medisch	Enigszins lager (275 - 285)	Veel hoger (19 - 25%)	Rond landelijk gemiddelde (285 - 290)	Hoger (15 - 19%)	47.000
Sociaal werkers, groeps- en woonbegeleiders	Rond landelijk gemiddelde (285 - 290)	Veel lager (0 - 5%)	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins lager (5 - 8%)	225.500
Verzorgenden	Veel lager (260 - 275)	Hoger (15 - 19%)	Veel lager (260 - 275)	Veel hoger (19 - 25%)	235.500

Beroep	Geletterdheid		Gecijferdheid		Aantal werkenden in 2016
	Gemiddelde Score	% laag- geletterden	Gemiddelde Score	% laag- gecijferden	
DIENSTVERLENENDE BEROEPEN					
Reisbegeleiders	Enigszins lager (275 - 285)	Veel lager (0 - 5%)	Enigszins lager (275 - 285)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	21.000
Koks	Veel lager (260 - 275)	Veel hoger (19 - 25%)	Zeer laag (260 en <)	Veel hoger (19 - 25%)	69.500
Kelners en barpersoneel	Enigszins lager (275 - 285)	Hoger (15 - 19%)	Veel lager (260 - 275)	Veel hoger (19 - 25%)	212.000
Kappers en schoonheidsspecialisten	Enigszins lager (275 - 285)	Hoger (15 - 19%)	Veel lager (260 - 275)	Veel hoger (19 - 25%)	76.500
Conciërges en teamleiders schoonmaak	Zeer laag (260 en <)	Zeer hoog (25% en >)	Veel lager (260 - 275)	Zeer hoog (25% en >)	45.000
Verleners van overige persoonlijke diensten	Rond landelijk gemiddelde (285 - 290)	Enigszins hoger (11 - 15%)	Enigszins lager (275 - 285)	Veel hoger (19 - 25%)	36.500
Schoonmakers	Zeer laag (260 en <)	Zeer hoog (25% en >)	Zeer laag (260 en <)	Zeer hoog (25% en >)	257.000
Keukenhulpen	Zeer laag (260 en <)	Zeer hoog (25% en >)	Zeer laag (260 en <)	Zeer hoog (25% en >)	69.000
TRANSPORT EN LOGISTIEK BEROEPEN					
Dekofficiëren en piloten	Enigszins hoger (290 - 300)	Veel lager (0 - 5%)	Rond landelijk gemiddelde (285 - 290)	Veel lager (0 - 5%)	27.000
Chauffeurs auto's, taxi's en bestelwagens	Veel lager (260 - 275)	Enigszins hoger (11 - 15%)	Zeer laag (260 en <)	Enigszins hoger (11 - 15%)	60.500
Buschauffeurs en trambestuurders	Veel lager (260 - 275)	Hoger (15 - 19%)	Veel lager (260 - 275)	Hoger (15 - 19%)	17.000
Vrachtwagenchauffeurs	Veel lager (260 - 275)	Enigszins hoger (11 - 15%)	Veel lager (260 - 275)	Hoger (15 - 19%)	108.000
Bedieners mobiele machines	Veel lager (260 - 275)	Veel hoger (19 - 25%)	Veel lager (260 - 275)	Veel hoger (19 - 25%)	72.500
Laders, lossers en vakkenvullers	Veel lager (260 - 275)	Enigszins hoger (11 - 15%)	Veel lager (260 - 275)	Hoger (15 - 19%)	220.000
Vuilnisophalers en dagbladenbezorgers	Veel lager (260 - 275)	Hoger (15 - 19%)	Veel lager (260 - 275)	Veel hoger (19 - 25%)	86.000

Er waren te weinig data om gegevens te kunnen maken voor beeldend kunstenaars; managers z.n.d.; overheidsbestuurders.

BIJLAGE 3: SECTOREN

Gemiddelde score geletterdheid en gecijferdheid en percentage laaggeletterden en laaggecijferden per sector

De gebruikte categorisering is gebaseerd op werkend Nederland. Het totaal aantal bedrijven in 2016 was 1,54 miljoen. De gemiddelde score geletterdheid voor werkenden in Nederland is 290 punten. De gemiddelde score gecijferdheid voor werkenden in Nederland is 287. Het percentage laaggeletterden onder werkenden is 9%. Het percentage laaggecijferden onder werkenden in Nederland is 10%. De 78 sectoren zijn gerangschikt volgens de categorieën van de SBI van het CBS.

Sector	Geletterdheid		Gecijferdheid		Aantal bedrijven in 2016
	Gemiddelde Score	% laag-geletterden	Gemiddelde Score	% laag-gecijferden	
LANDBOUW, JACHT EN DIENSTVERLENING VOOR DE LANDBOUW EN JACHT					
Landbouw, jacht en dienstverlening voor de landbouw en jacht	Veel lager (260 - 275)	Hoger (15 - 19%)	Veel lager (260 - 275)	Hoger (15 - 19%)	70.685
WINNING VAN DELFSTOFFEN					
Winning van delfstoffen (geen olie en gas)	Rond landelijk gemiddelde (285 - 290)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	Rond landelijk gemiddelde (285 - 290)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	145
INDUSTRIE					
Vervaardiging van voedingsmiddelen	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins hoger (11 - 15%)	Enigszins lager (275 - 285)	Hoger (15 - 19%)	5.200
Vervaardiging van dranken	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	425
Vervaardiging van tabaksproducten	Enigszins hoger (290 - 300)	Veel lager (0 - 5%)	Enigszins hoger (290 - 300)	Veel lager (0 - 5%)	15
Vervaardiging van textiel	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins hoger (11 - 15%)	Enigszins lager (275 - 285)	Hoger (15 - 19%)	1.995
Vervaardiging van kleding	Veel lager (260 - 275)	Zeer hoog (25% en >)	Veel lager (260 - 275)	Zeer hoog (25% en >)	2.190
Vervaardiging van leer, lederwaren en schoenen	Veel lager (260 - 275)	Zeer hoog (25% en >)	Veel lager (260 - 275)	Zeer hoog (25% en >)	505
Primaire houtbewerking en vervaardiging van artikelen van hout, kurk, riet en vlechtwerk (geen meubels)	Rond landelijk gemiddelde (285 - 290)	Veel lager (0 - 5%)	Rond landelijk gemiddelde (285 - 290)	Veel lager (0 - 5%)	2.400
Vervaardiging van papier, karton en papier- en kartonwaren	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins hoger (11 - 15%)	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins hoger (11 - 15%)	340
Drukkerijen, reproductie van opgenomen media	Rond landelijk gemiddelde (285 - 290)	Enigszins lager (5 - 8%)	Rond landelijk gemiddelde (285 - 290)	Enigszins lager (5 - 8%)	3.670
Vervaardiging van cokesovenproducten en aardolieverwerking	Veel hoger (300 - 315)	Enigszins lager (5 - 8%)	Veel hoger (300 - 315)	Enigszins lager (5 - 8%)	30

Sector	Geletterdheid		Gecijferdheid		Aantal bedrijven in 2016
	Gemiddelde Score	% laag-geletterden	Gemiddelde Score	% laag-gecijferden	
Vervaardiging van chemische producten	Enigszins hoger (290 - 300)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	Enigszins hoger (290 - 300)	Enigszins hoger (11 - 15%)	800
Vervaardiging van farmaceutische grondstoffen en producten	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	Enigszins hoger (290 - 300)	Veel lager (0 - 5%)	195
Vervaardiging van producten van rubber en kunststof	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins hoger (11 - 15%)	Enigszins lager (275 - 285)	Hoger (15 - 19%)	1.325
Vervaardiging van overige niet-metaalhoudende minerale producten	Rond landelijk gemiddelde (285 - 290)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	Rond landelijk gemiddelde (285 - 290)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	1.905
Vervaardiging van metalen in primaire vorm	Enigszins lager (275 - 285)	Hoger (15 - 19%)	Enigszins lager (275 - 285)	Hoger (15 - 19%)	380
Vervaardiging van producten van metaal (geen machines en apparaten)	Enigszins lager (275 - 285)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	Enigszins lager (275 - 285)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	10.635
Vervaardiging van computers en van elektronische en optische apparatuur	Enigszins hoger (290 - 300)	Enigszins hoger (11 - 15%)	Enigszins hoger (290 - 300)	Enigszins hoger (11 - 15%)	1.455
Vervaardiging van elektrische apparatuur	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	1.125
Vervaardiging van overige machines en apparaten	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	2.885
Vervaardiging van auto's, aanhangwagens en opleggers	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins hoger (11 - 15%)	Enigszins lager (275 - 285)	Hoger (15 - 19%)	710
Vervaardiging van overige transportmiddelen	Enigszins hoger (290 - 300)	Veel lager (0 - 5%)	Enigszins hoger (290 - 300)	Enigszins lager (5 - 8%)	1.310
Vervaardiging van meubels	Rond landelijk gemiddelde (285 - 290)	Veel lager (0 - 5%)	Rond landelijk gemiddelde (285 - 290)	Veel lager (0 - 5%)	7.835
Vervaardiging van overige goederen	Veel lager (260 - 275)	Veel hoger (19 - 25%)	Zeer laag (260 en <)	Veel hoger (19 - 25%)	5.295
Reparatie en installatie van machines en apparaten	Enigszins hoger (290 - 300)	Enigszins lager (5 - 8%)	Enigszins hoger (290 - 300)	Enigszins lager (5 - 8%)	7.005
PRODUCTIE EN DISTRIBUTIE VAN EN HANDEL IN ELEKTRICITEIT, AARDGAS, STOOM EN GEKOELDE LUCHT					
Productie en distributie van en handel in elektriciteit, aardgas, stoom en gekoelde lucht	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	985

Sector	Geletterdheid		Gecijferdheid		Aantal bedrijven in 2016
	Gemiddelde Score	% laag-geletterden	Gemiddelde Score	% laag-gecijferden	
WINNING EN DISTRIBUTIE VAN WATER; AFVAL- EN AFVALWATERBEHEER EN SANERING					
Winning en distributie van water	Enigszins hoger (290 - 300)	Veel lager (0 - 5%)	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	25
Afvalinzameling en -behandeling; voorbereiding tot recycling	Enigszins hoger (290 - 300)	Veel lager (0 - 5%)	Enigszins hoger (290 - 300)	Veel lager (0 - 5%)	855
BOUWNIJVERHEID					
Algemene burgerlijke en utiliteitsbouw en projectontwikkeling	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins hoger (11 - 15%)	Enigszins lager (275 - 285)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	62.050
Grond-, water- en wegenbouw (geen grondverzet)	Rond landelijk gemiddelde (285 - 290)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	Rond landelijk gemiddelde (285 - 290)	Enigszins lager (5 - 8%)	7.290
Gespecialiseerde werkzaamheden in de bouw	Enigszins lager (275 - 285)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	Enigszins lager (275 - 285)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	82.145
GROOT- EN DETAILHANDEL; REPARATIE VAN AUTO'S					
Handel in en reparatie van auto's, motorfietsen en aanhangers	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins hoger (11 - 15%)	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins hoger (11 - 15%)	30.975
Groothandel en handelsbemiddeling (niet in auto's en motorfietsen)	Enigszins lager (275 - 285)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	Enigszins lager (275 - 285)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	79.440
Detailhandel (niet in auto's)	Enigszins hoger (290 - 300)	Veel lager (0 - 5%)	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins lager (5 - 8%)	113.350
Vervoer over land	Enigszins lager (275 - 285)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	Enigszins lager (275 - 285)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	17.150
Vervoer over water	Enigszins lager (275 - 285)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins hoger (11 - 15%)	4.820
Luchtvaart	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins lager (5 - 8%)	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins lager (5 - 8%)	320
Opslag en dienstverlening voor vervoer	Enigszins lager (275 - 285)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins hoger (11 - 15%)	6.935
Post en koeriers	Veel lager (260 - 275)	Enigszins hoger (11 - 15%)	Veel lager (260 - 275)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	6.900

Sector	Geletterdheid		Gecijferdheid		Aantal bedrijven in 2016
	Gemiddelde Score	% laag-geletterden	Gemiddelde Score	% laag-gecijferden	
LOGIES-, MAALTIJD- EN DRANKVERSTREKKING					
Logiesverstrekking	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins lager (5 - 8%)	Enigszins lager (275 - 285)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	7.835
Eet- en drinkgelegenheden	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins hoger (11 - 15%)	Veel lager (260 - 275)	Hoger (15 - 19%)	43.835
INFORMATIE EN COMMUNICATIE					
Uitgeverijen	Enigszins hoger (290 - 300)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	Enigszins hoger (290 - 300)	Enigszins hoger (11 - 15%)	3.520
Productie en distributie van films en televisieprogramma's; maken en uitgeven van geluidsopnamen	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	14.725
Verzorgen en uitzenden van radio- en televisieprogramma's	Zeer hoog (315 en >)	Veel lager (0 - 5%)	Zeer hoog (315 en >)	Enigszins lager (5 - 8%)	295
Telecommunicatie	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	Zeer hoog (315 en >)	Veel lager (0 - 5%)	1.215
Dienstverlenende activiteiten op het gebied van informatietechnologie	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	Zeer hoog (315 en >)	Veel lager (0 - 5%)	53.820
Dienstverlenende activiteiten op het gebied van informatie	Veel hoger (300 - 315)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	Veel hoger (300 - 315)	Enigszins hoger (11 - 15%)	7.935
FINANCIËLE INSTELLINGEN					
Financiële instellingen (geen verzekeringen en pensioenfondsen)	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	Veel hoger (300 - 315)	Enigszins lager (5 - 8%)	68.365
Verzekeringen en pensioenfondsen (geen verplichte sociale verzekeringen)	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	Veel hoger (300 - 315)	Enigszins lager (5 - 8%)	425
Overige financiële dienstverlening	Veel hoger (300 - 315)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	Veel hoger (300 - 315)	Enigszins hoger (11 - 15%)	14.315
VERHUUR VAN EN HANDEL IN ONROEREND GOED					
Verhuur van en handel in onroerend goed	Enigszins hoger (290 - 300)	Enigszins lager (5 - 8%)	Veel hoger (300 - 315)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	24.390

Sector	Geletterdheid		Gecijferdheid		Aantal bedrijven in 2016
	Gemiddelde Score	% laag-geletterden	Gemiddelde Score	% laag-gecijferden	
ADVISERING, ONDERZOEK EN OVERIGE SPECIALISTISCHE ZAKELIJKE DIENSTVERLENING					
Rechtskundige dienstverlening, accountancy, belastingadvisering en administratie	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	47.600
Holdings (geen financiële), concerndiensten binnen eigen concern en managementadvisering	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	114.110
Architecten, ingenieurs en technisch ontwerp en advies; keuring en controle	Veel hoger (300 - 315)	Veel lager (0 - 5%)	Zeer hoog (315 en >)	Veel lager (0 - 5%)	40.380
Speur- en ontwikkelingswerk	Zeer hoog (315 en >)	Veel lager (0 - 5%)	Zeer hoog (315 en >)	Veel lager (0 - 5%)	4.010
Reclame en marktonderzoek	Enigszins hoger (290 - 300)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	Enigszins hoger (290 - 300)	Enigszins lager (5 - 8%)	34.675
Industrieel ontwerp en vormgeving, fotografie, vertaling en overige consultancy	Enigszins hoger (290 - 300)	Veel lager (0 - 5%)	Enigszins hoger (290 - 300)	Enigszins lager (5 - 8%)	61.705
Veterinaire dienstverlening	Veel hoger (300 - 315)	Enigszins hoger (11 - 15%)	Enigszins hoger (290 - 300)	Hoger (15 - 19%)	2.230
VERHUUR VAN ROERENDE GOEDEREN EN OVERIGE ZAKELIJKE DIENSTVERLENING					
Verhuur en lease van auto's, consumentenartikelen, machines en overige roerende goederen	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins hoger (11 - 15%)	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins hoger (11 - 15%)	8.205
Arbeidsbemiddeling, uitzendbureaus en personeelsbeheer	Enigszins hoger (290 - 300)	Enigszins lager (5 - 8%)	Enigszins hoger (290 - 300)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	12.210
Reisbemiddeling, reisorganisatie, toeristische informatie en reserveringsbureaus	Enigszins hoger (290 - 300)	Veel lager (0 - 5%)	Enigszins lager (275 - 285)	Veel lager (0 - 5%)	4.790
Beveiliging en opsporing	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins lager (5 - 8%)	Veel lager (260 - 275)	Enigszins lager (5 - 8%)	3.105
Facility management, reiniging en landschapsverzorging	Zeer laag (260 en <)	Zeer hoog (25% en >)	Zeer laag (260 en <)	Zeer hoog (25% en >)	23.300
Overige zakelijke dienstverlening	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins hoger (11 - 15%)	Veel lager (260 - 275)	Enigszins hoger (11 - 15%)	11.405
OPENBAAR BESTUUR, OVERHEIDSDIENSTEN EN VERPLICHTE SOCIALE VERZEKERINGEN					
Openbaar bestuur, overheidsdiensten en verplichte sociale verzekeringen	Enigszins hoger (290 - 300)	Enigszins lager (5 - 8%)	Enigszins hoger (290 - 300)	Enigszins lager (5 - 8%)	750

Sector	Geletterdheid		Gecijferdheid		Aantal bedrijven in 2016
	Gemiddelde Score	% laag-geletterden	Gemiddelde Score	% laag-gecijferden	
ONDERWIJS					
Onderwijs	Enigszins hoger (290 - 300)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	Enigszins hoger (290 - 300)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	66.420
GEZONDHEIDS- EN WELZIJNSZORG					
Gezondheidszorg	Rond landelijk gemiddelde (285 - 290)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	Enigszins lager (275 - 285)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	92.965
Verpleging, verzorging en begeleiding met overnachting	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins hoger (11 - 15%)	Veel lager (260 - 275)	Enigszins hoger (11 - 15%)	2.420
Maatschappelijke dienstverlening zonder overnachting	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins hoger (11 - 15%)	Veel lager (260 - 275)	Hoger (15 - 19%)	33.815
CULTUUR, SPORT EN RECREATIE					
Kunst	Enigszins hoger (290 - 300)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	Enigszins hoger (290 - 300)	Enigszins hoger (11 - 15%)	69.110
Culturele uitleencentra, openbare archieven, musea, dieren- en plantentuinen, natuurbehoud	Enigszins hoger (290 - 300)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	Enigszins hoger (290 - 300)	Enigszins hoger (11 - 15%)	2.740
Loterijen en kansspelen	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins lager (5 - 8%)	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins lager (5 - 8%)	435
Sport en recreatie	Enigszins hoger (290 - 300)	Enigszins lager (5 - 8%)	Rond landelijk gemiddelde (285 - 290)	Enigszins lager (5 - 8%)	20.245
OVERIGE DIENSTVERLENING					
Levensbeschouwelijke en politieke organisaties, belangen- en ideële organisaties, hobbyclubs	Veel hoger (300 - 315)	Rond landelijk gemiddelde (8 - 11%)	Enigszins hoger (290 - 300)	Enigszins lager (5 - 8%)	11.995
Reparatie van computers en consumentenartikelen	Enigszins hoger (290 - 300)	Enigszins hoger (11 - 15%)	Enigszins lager (275 - 285)	Enigszins lager (5 - 8%)	8.975
Wellness en overige dienstverlening; uitvaartbranche	Enigszins lager (275 - 285)	Veel hoger (19 - 25%)	Veel lager (260 - 275)	Veel hoger (19 - 25%)	71.615

Voor de volgende sectoren waren te weinig data: bosbouw; visserij; winning van aardolie en aardgas; dienstverlening delfstoffenwinning; afvalwaterinzameling en behandeling; sanering en overig afvalbeheer; huishouden met personeel; huishoudproductie voor eigen gebruik; extraterritoriale organisaties.

Alle rechten voorbehoud

Niets uit deze uitgave mag - door iemand anders dan de opdrachtgever - worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming.

Over Stichting Lezen & Schrijven

In Nederland hebben 2,5 miljoen volwassenen moeite met taal en/of rekenen. Vaak hebben zij ook moeite met digitale vaardigheden. Dat heeft grote impact op hun persoonlijke leven. Als je onvoldoende basisvaardigheden hebt, vind je minder snel een baan, kun je minder gezond leven en heb je minder grip op je geldzaken.

Daarom zorgt Stichting Lezen & Schrijven er samen met haar partners voor dat zoveel mogelijk mensen in Nederland kunnen lezen, schrijven, rekenen en digitaal vaardig zijn. Door honderden partners te ondersteunen met scholing, onderzoek, (les)materiaal, advies en campagnes. En door laaggeletterdheid onderwerp van gesprek te maken bij publiek en politiek.

Want onze samenleving wordt sterker als iedereen kan meedoen.

lezenenschrijven.nl

